תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · ספר הזכות

ספר הזכות על גיטין

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר הזכות על גיטין

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-הזכות-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א: 4
דף ו. 6
דף י: 7
דף יג: 10
דף יד. 13
דף טז. 15
דף יח. 16
דף כ. 20
דף כא. 23
דף כא: 24
דף כד. 28
דף כה. 28
דף כו: 33
דף לה: 34
דף לז: 35
דף לט. 40
דף לט: 41
דף מג. 42
דף מו: 43

דף א:

כתוב בהלכות וסוגיין כרבא דאמר דהיכא דאיכא עדים דמקיימו ליה לא צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם:

השיב הרב ז"ל אני רואה הסוגיא יותר כרבה מפורשת ולא כרבא ועוד שנעשו מעשים כרבה ההוא מעשה דרבה נר בר חנא דאייתי גיטא דפלגיה איכתיב קמיה ופלגיה לא איכתיב קמיה אתא לקמיה דר"א רז"ל אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה כשר רב אשי אמר אפי' קן קולמסא וקן מגילתא ותניא כוותיה דרב אשי ואמרי' עלה אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו כשר ומפרשי לה שהסופר יוצא לשוק ונכנס מהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה וא"ל קמ"ל הנה כל זאת הסוגיא והברייתא כרבה שחשש לשמה ובפ"ב נמי איתא להא מימרא דר"א דמקשי מינה ומפרקי לה ורב אחאי דממונה אגיטי נמי א"ל לבר הדיא צריך אתה לעמוד על כל אות ואות ואע"ג דלית הלכתא כוותיה מ"מ גמרינן מיניה דבעינן לשמה ועוד מתני' דפ"ב נמי דקתני בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסול ולדעת רבא אמאי פסול והא כיוי דמסהיד אכתיבה כלל לא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בשלמא לרבה מוקי לה בחציו אחרון ומשום דתורפיה דגט בחציו ראשון ודלמא לא איכתיב לשמה אלא לרבא קשיא ולא אשכחנא לרבא טעמא בהא מלתא אלא דאמינא גזירה נכתב חציו אטו נחתם חציו וטעמא דחיקא הוא וכרבה מסתברא דאתיא מתני' כפשטה ורבא ורבה הלכתא כרבה משום דרבא תלמיד הוא לגבי רבה ור"י וריב"ל ר"י תלמיד הוא לגבי ריב"ל כדאיתא בקדושין בענין משקין צלולין דא"ר יוחנן דבר זה שמע מרבי ופירושו לא שמע ועל ריב"ל קאמר וקראו רבו ולישנא דרב שמואל בר"י אר"י בנ"ב לישנא בתרא כרבה ולא כרבא ולישנא קמא איכא לאוקמה נמי כרבה ולאחר שלמדו ורב יהודה נמי כרבה מוקי לה ואי משום דרבה בר בר חנא ושמעתא בתרא דרב אמי א"ר יוחנן איכא לאוקמינהו כרבה ולאחר שלמדו כדמוקי ליה רבה בפ"ק למלתיה דרב הונא בשנים שהביאו גט ממדינת הים וכדמעיינא להו לכולהו סוגיא לא אשכחנא מלתא דמסייעא ליה לרבא בר מהא דא"ר חסדא בענין נחתם חציו דאמר ואפי' שניה מעידין על חתימת ידי שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים דמשמע דאי הוו כולו בקיום הגט שפיר דמי ורב אשי הכי ס"ל אלמא בקיום חתימה סגי ליה היכא דמקיים סהדי כשאר שטרות ולא חיישינן לכתיבה לשמה והיינו כרבא. והאי לאו ראיה היא דאטו מי עדיפא הא מכל הני סוגיא דמפרשי כרבה כדכתיבנא לעיל ועוד כיון דמסהיד אכתיבה כולה כי מסהיד על חצי חתימה מאי חששא איכא והלא עדי הגט אין חותמין זה בלא זה וכי חזיה לחד סהדא דחתים אידך סהדא גביה ההוא הוה

מאי איכא למיתש דלמא ביני ביני אזיל לשוקא ואשכחיה בר מאתיה דשמיה כשמיה ואימליך ויהביה ניהליה ואתתיה ליה לאידך ההדי והדר אימלך ההוא בר מאתיה נמי ואהדריה ניהליה ושדריה לביתיה בידא דהאי גברא הא ודאי מלתא דחיקא היא טובא וליכא למיחש לה וכי פסלינן ליה משום קיום הגט הוא דפסלינן ליה ורבה אית ליה דרבא ואתא רב חסדא למימר שאפי' ב' מעידין על חתימת ידי שני פסול וכן א"ר אשי אפי' אומר אני הוא עד שני פסול או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים והא ודאי כיון דליכא למיחש שלא לשמה וכדפרישנא מש"ה נקט האי לישנא או כולו בקיום הגט והשתא לפום האי סברא המביא גט למקום באלו הארצות צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואע"פ שלמדו גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו ואין לנו חו"ל שאינו צריך אלא בבל בלבד מפני שתורה נקבעת שם כא"י. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ואני רואה הסוגיא ודאי כרבא דכולהו ת"ש לרבא ניחא לרבה קשיא המביא גט ואינו יכול לומר ובעיא דשמואל מרב הונא ואיצטריך לשנויי תרי דמייתי גיטא מלתא דלא שכיתא היא ושלא תחלוק בשליחות וכולה שנויא היא ולא סמכינן אשנויי וכן תירוצא דהמביא גט ולא אמר לה דמוקי לה לאחר שלמדו וניסת שנויא היא ואוקמתא דמתני' דהמביא גט בא"י אצ"ל כולה כדתריץ לה רבה שינויא דחיקא היא טובא וליכת למיסמך אלא אמאן דמוקי פשטא דמוקי' כל באותה מדינה לא צריך וממדינה למדינה במדה"י צריך ובא"י לא צריך ועוד דחזינא ליה לרב אשי דהוא בתרא דאיצטריך לאוקומי בפני נכתב בפני נחתם לר' יהודה דאמר עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ולאפוקי מתני' מהלכה הא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי לא בעי למימר בפני נכתב משום לשמה ואע"ג דמודה במזוייף מתוכו שהוא פסול ההיא גזירה בעלמא ומיחש למיעוטא דאין בקיאין בפסול גזירה בעלמא לא חיישינן אלא לקיום השטר שמא יבא בעל ויערער והיא צריכה לקיימו כדרך כל השטרות ואינה מוצאה עדים ואנן קי"ל כר"א הלכך צ"ל בפני נחתם משום קיום הגט בלחוד הוא ומדנחתם משום קיום הגט נכתב נמי משום קיום ולא משום לשמה כלל. ולישני דפ' ב' ודאי לישנא אחרינא דר' שמואל בר יהודה משמיה דר' יוחנן ולישנא קמא דר' אמי משמיה דר' יוחנן תרוייהו כרבה אתיין אבל לישנא קמא דרב שמואל משמיה דר' יוחנן ולישנא בתרא דר' אמי משמיה דר' יוחנן אתיין כרבא והנהו לישני עדיפי דהנהו הוה בחזרה כדאמרי' בהדיא וכי יתד הוא שלא תמוט וליכא לאוקומינהו באחר שלמדו כלל דהא הכא בשמעתין אסתיים דר' יוחנן לפי שאין מצויין לקיימו וש"מ הכי הלכתא דטעם טעמא דמלתא והדר ביה מטעותיה וסוגיא דרב חסדא ורב אשי ודאי כרבא אתיא ואיהו אייריי בהדייהו וכולהו אמרי דכולהו בקיום הגט

כשר ולרבה לא משכחת לה לעולם אפי' לאחר שלמדו וכן נמי שנים מעידין על חתימת שני דכשרין כרבא אתי משום דלרבה כל דלא העיד אכולה חתימה בלשמה לא עשה כתיקון חכמים ולא העיד כלום דכולהו גזירות רחוקות הן שמא יחזור הדבר לקלקולו אתי לאיחלופי וכ"ש דבנחתם חציו בפניו וחציו שלא בפניו ש"מ נמלך הוה ולא נחתם כולו בבת אחת והגע עצמך שהיה גט יוצא מתחת יד שניהם ואמר בפנינו נכתב כולו ובפנינו נחתם חציו דמשום קיום הגט ליכא משום לשמה איכא מי מכשר רבה בכי האי גוונא מפני שחששא רחוקה היא ומה תאמר למי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין שמא חתם ראשון לגרש את הגדולה ושני לגרש (חסר כאן):

דף ו.

נימא דבטעותא הוה מלתא ונפטר. מדבריו נראה דהכי ס"ל וכשטרי חשיב ליה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ועדיין אנו צריכין לבאר דברי רבינו ז"ל דבלא הודאה דאיניש נמי מיגו דמצי למימר פרעתיו למארי ארעא מהימן למימר המחאה בטעות הוה ואע"פ שהמחהו בפני עדים ואמר להו אתם עדי דקי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים ובזה סברות רבות י"א שלא הצריכוהו הגאונים להודאת חבירו אלא כשקנו מידו משום קנין כשטר הוא ואינו יכול לומר בו פרעתיו וכן מצאו דעת רבי' האיי ודברי רבינו נוטין לו בפ' האשה שנתארמלה ואין דעתינו כן בדין הזה. ורבותינו הצרפתים מורים שכל המחאה בעדים אין נאמן עליה לומר המחאה בטעות היתה משום מיגו דפרעתי דמידק דאיק איניש והדר ממחה נפשיה אצל אחרים כענין שאמרו בסוף ב"ב תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ואע"ג שהיתומים יכולין לומר פרענו אנו אין מאמינין לו לומר שבטעות הודה לו מתחלה משום דסתמיה מידק דאיק והדר אמר וכן בריא נמי בקנין ובהמחאה אינו נאמן לומר בטעות הודיתי וקנו ממני וגדול כחן של חכמים הללו שהן מדמין בדין הזה. ולפי דעתינו שלא כוונו הגאונים ורבינו ז"ל לסלק מכאן דין מיגו אלא ללמד שאינו נאמן בטענת הטעות בעצמו כמו שהיה נאמן מתחלה לומר לממחה אין לך בידי כלום לפיכך אם המחהו בפני עדים או שקנו מידו ובמעמדן של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן וכן אם קבע זמן לפרעון וא"ל בתוך זמנו המחאה בטעות היתה אינו נאמן הא אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענת מיגו דלא היו דברים מעולם ודאי נאמן וכן בבא במיגו דפרעתיך לאחר זמני אין לנו ולענין הודאה שאמר רבינו ז"ל דקא מודה ליה חבריה עיקר הדין

הזה בפרטות דהיכא דגנא מודה ומאריה דארעא לא מודי. אי במעמד שלשתן בלחוד אקני ליה נאמן שאם רצה למחול מוחל שכן דעת הראשונים במוכר חוב לחבירו במעמד שלשתן וחזר ומחלו מחול ובגמ' נמי בראיות גדולות מכריעות כן בפרק החובל ובפ"ק דמציעא ונמצא הדין הזה כאותה שאמרו שם בפ' שנים אוחזין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזור לבעל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבינתה לכתובתה דמניסן ועד תשרי ומפיק לה לשובר דכתיב בניסן ואתיא למיפסד לקוחות שלא כדין ומפרקי' ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול פי' וכיון שיכול למחול נאמנת לומר שובר זה של בעל הוא שכבר נפרעתי ממנו וכן הדין הזה. ואל תחייבני להביא עכשיו אותה שאמרו בכתובות האומר שטר אמנה הוא זה שאינו נאמן בשחב לאחרים שכבר נאמר בה הרבה על דרכים רבים אבל הדין שכתבנו דין אמת הוא בלא ספק אבל אם קנו ממנו למארי ארעא ואיהו לא מודה בטעות וגננא מודה ביה שורת הדין אינו נאמן אלא רואין אם יש לנו לגנן המודה להשתלם ממנו אומרין לו כיון שהודאה בטעות הודה לך חברך ובטעות המחית אותו אצל מארי ארעא זיל את שלים למארי ארעא שאין הודאה של זה כלום במקום שחב לאחרים כאותה שהזכיר הרב ז"ל ובמקום שמארי ארעא מודה הלה פטור וחבירו גנן נמי פטור כשאינו מודה דהא מעידנא דאמחיה ליה להיאך גבי מארי ארעא מיפטר מיניה כדכתב רבינו הגדול בהמקבל ואם שניהם מודים משלם גנן ראשון למארי ארעא ויצא הדין לאמיתו ונשאר לנו בפרק הזה מתשובת הרב ז"ל שלא נתברר יפה מ"ש בהלכה בענין דין שחרור זה לעבדי והמלמד יוסיף לקח:

דף י:

כתב בהלכות כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין א"ר יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנא א"ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין טופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר:

השיב הרב ז"ל שבהלכות אמרו דליתא כדבעינן למימר לקמן. ופי' זה מפני שאמרו בפ"ג הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה [וכו'] וסיפא דמתני' ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ואמרי' בגמ' טופס אטו תורף גזר שאר שטרות אטו גיטין לא גזר ואמרי' התם הלכה כר"א [וקרי רב עליה דר"א] טובינא דחכימי אלמא גזרינן טופס אטו תורף ומדקא מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים דאינו כשר ש"מ אפי' דיעבד נמי משמע

הלכך לענין מחובר דיעבד נמי פסול ואשכחן נמי לרבא דאמר [כתבו] על [עלה] עציץ נקוב (נמי) פסול גזירה שמא יקטום אלמא משום גזירה פסלינן ליה דיעבד והא דאמרי' בהאי פירקא הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו ואמרי' עלה א"ר הונא והוא שיהיה גדול עומד על גביו ובמסקנא אר"י אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף לא ידעינן דרב יהודה [אמר]שמואל אי פליג אדרב הונא או לא דשמואל סבר אע"ג דאין גדול עומד ע"ג אם שייר מקום התורף כותבין ורב הונא סבר אפי' לטופס נמי בעי גדול עומד ע"ג משום דגזרינן טופס אטו תורף מיהו כי הוה גדול עומד ע"ג לא בעינן שיור מקום התורף [או דלמא לא פליג דאע"ג דגדול עומד ע"ג בעינן שיור מקום התורף] דבמחשבה דגדול לא סגיא ליה לתורף אבל לטופס סגיא ליה בהכי משום דגזירה בעלמא היא ואפשר דר"ה נמי כוותיה ס"ל ורב יהודה אמר שמואל סיומי הוא דסיים למלתיה ולא פליגי מידי ורב הונא אטופס נמי גדול עומד ע"ג (נמי) בעי ובעי שיור מקום התורף ומתחזי מלשון הרב ז"ל דהכי ה"ל דלא פליגי שהרי כתב דברי שמואל בצד דברי ר"ה ומלתא דעובד כוכבים כתב בסוף דמשמע דאדשמואל קאי ולפי הסברא הראשונה א"צ לדברי שמואל וכן עיקר דהא לכולהו תנאי אליבא דר"א גזרינן טופס אטו תורף איכא מאן דגזר ביה לכתחלה ואיכא מאן דגזר ביה אפי' דיעבד בר מתנא קמא דהכותב טופסי גיטין דמוקי לה שמואל כר"א ולא גזר בטופסין כלל וההיא מפני התקנה [הוא דשרו ליה] כדאיתא במתני'. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר נוסחא משובשת נזדמנה לו לרב ז"ל בהלכה ותלויה בשל אחרים היא שה"ר אפרים הגיה גבי הא דתנן לקמן ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים והאי דקתני רישא כתבו על המחובר ואוקימנא כר"א והוא ששייר מקום התורף תרי תנאי ואליבא דר"א ע"כ הגי'. אבל לשון רבינו בהלכותיו כך הוא כמ"ש למעלה וכדבריו עיקר דמשנתינו הלכה פסוקה הוא ותרי תנאי דאליבא דר"א בטופסי גיטין תרוייהו לעובד כוכבים קתני ואילו עומד על גביו בעובד כוכבים לאו כלום הוא והסוגיא פשוטה לפניך בזה דקאמר ליה רב נחמן לרב הונא אלא מעתה עובד כוכבים נמי ופריק ליה עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד ולא קא מהני ביה עמידת אחרים עליו כדמהניא בחרש והדר א"ר נחמן לאו מלתא היא דאמרי דלמתני' עובד כוכבים נמי כשר ומקשינן והא עובד כוכבים פסול ההיא ר"א היא כלומר אבל מתני' ר"מ ומש"ה כולן כשרים מדמקשינן ומפרקיק הכי ולא הדרינן לסברא קמייתא כשגדול עומד על גביו ואפי' עובד כובבים נמי ש"מ דפשיטא להו מלתא דגבי עובד כוכבים לא מהניא עמידה על גביו כלל כדקאמרת דהא ודאי עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד ולא מתחוור האי לישנא כלל אלא בשאחרים עומדין

על גביו לומר דלא מהני ורב הונא גופיה מודה בהא ומש"ה א"ר נחמן לאו מלתא היא דאמרי כלל דלמתני' עובד כוכבים כשר ומדעובד כוכבים כשר ש"מ ר"מ היא ולא כרבנן בעמידת אחרים ודידיה ודרב הונא ודאי דמתני' מכשר עובד כוכבים בכתיבה וא"א להכשירו אלא לר"מ א"נ לר"א בשיור וכדרב יהודה ובודאי אי דרב הונא בטופס בלחוד הוא בטופס גופיה הוינן ומסקינן דעובד כוכבים פסול בו ואי בתורף הוא בתורף איירינן וכי תימא דלמא לרב הוא דלא קים ליה בדרב הונא וסבר בתורף נמי מכשר ובתורף הוא דפסלינן עובד כוכבים אבל למסקנא מתני' בטופס היא ועובד כוכבים נמי הא לאו מלתא היא דהא מינה עלה מקשה ליה ר"נ עובד כוכבים ומתרץ רב הונא עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד ומאי דמכשירנא בחרש פסול בעובד כוכבים ומסקנא נמי בהכי הלכך דרב הונא דחויה הוא ומתני' לית לה קיום אלא במלתא אוחרי כדפרישית והרי הרב עצמו אמר דחש"ו כשרין בגדול עומד עליהן ועובד כוכבים פסול בכך דלית לאחרים עליו עסק כלל ובזה הוא מעמיד דברי ההלכה והך סוגיא דחויה היא בהדיא בגמ' מדר"נ דהוא מסקנא ופשיט ליה ממתני' מדקא פסל ליה לעובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר וכן דעת ר"ח ז"ל כמ"ש: ואם תשאל לדברינו שאנו מפרשים הא דרב הונא בתורף היאך הם כשרים בעמידת אחרים על גבן והא לאו בני שליחות נינהו וגבי כתיבת גיטין שלוחו בעינן דכתיב וכתב וכדאמרי' לקמן בר"פ כל הגט אי כתב רחמנא וכתב הו"א למעוטי האי דלאו איהו קא כתב ליה אלמא הוא צריך לכתבו או שלוחו שמצינו בכל מקום שלוחו של אדם כמותו ובפ' התקבל איתמר ההוא דקרו לה נפאתא אזול סהדי וכתבו תפאתה וא"ר יצחק עשו עדים שליחותן. אינה קושיא שכל עיקר לא נפסלה כתיבת אחרים מעצמן אלא משום שאין כתיבה שלהן לשם גירושין לפי שאין האשה מצויה שתתגרש ובגט שלהן ומחשבה שלהן שמא תתגרש בזה אינה כלום דבעינן כתיבה כריתות לה לשמה ומפורש בריש זבחים דמקשי התם הא דתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה טעמא שנזבחו שלא לשמן הא סתמא כלשמה הוי ורמינהו הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' אלמא סתמיה לאו כלשמה הוא ומשני זבחים בסתמא לשמן קאי אשה בסתמא לגירושין קיימא בתמיה דשמעת מיניה דאי קיימא לגירושין טופסי גיטין כשרין אע"פ שלא עשאו בעל לסופר שליח הא כשאמר להן הבעל כתבו הגט כשר אע"פ שאין בני שליחות ממש כגון חש"ו שאחרים עומדין על גבן ועובד כוכבים נמי היה כשר אלא שהוא עושה לדעת עצמו ולא לשמה הוא. ועוד קשה לי בשוטה היאך הוא כשר אפי' בעמידת אחרים עליו והתניא ביבמות בשוטה ושוטה שחלצו תצא שלא עשו דבר זה לדעת והיינו משום דבעינן עד

שיתכוונו שניהם והני לאו בני כוונה נינהו והתם ב"ד עומדין עליהן הוא וי"ל דקא סבר רב הונא חש"ו בלחוד אחרים יש להן קצת כוונה שהרי קטנה חולצת בפעוטות לדברי ר' יוסי וחרשת חולצת אלא שאינה בואמר ואמרה וכן השוטה הזה שהוא כותב גיטין יש לו קצת דעת וקצת כוונה לשמה באחרים מלמדין אותו והוא כענין שאמרו שוטה היודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה אבל התם שוטה אינו חולץ שאינו עושה לדעת עצמו ולמוד אחרים כעשוי הוא אצלו וחליצה מעושה פסולה כשם שגט מעושה פסול. ושוטה אינה חולצת שהתורה אמרה בגירושין מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת ולמדו חליצה מן הגירושין דכה"ג נמי כתיב בחליצה אשר לא יבנה את בית אחיו ושמא מדבריהם הוא דכשם שגזרו בגירושין שלא תתגרש שלא ינהגו בה מנהג הפקר כך גזרו בחליצה שלא תחלוץ שלא ינהגו בה הפקר ואפי' יודעת לשמור גיטה וחליצה גט חליצה כל שאינה יודעת לשמור עצמה אינה חולצת ואינה מתגרשת מדבריהם וכדאיתא בפרק חרש. הרי הרווחנו בפירוש ההלכה כל הצורך שלא לשבור דברינו ודברי המפרשים שהעמדנו לרב הונא בכתיבת תורף כדי שלא תתקשה על המתלמד ויבא לדחות הפי' הנכון ולהתלות בפי' הרב ז"ל שכבר דחינו למעלה בראיות מכריעות. ולענין דברי רבינו ז"ל בהלכות נראין דבריו שהוא סובר דרב יהודה באוקימתא דמתני' פליג ולאו בעיקר דינא לפיכך אם היו אחרים עומדין עליהן כשר ואם לא עמד עליהן אחר והשאירו מקום התורף כשר אבל עובד כוכבים בשיור מקום התורף כשר באחרים עומדין עליו פסול דאדעתא דנפשיה עביד והיינו דקאמר משום דבעינן לשמה ואדרב הונא קאי. זהו דעת רבינו בזה דהרי לדבריו הא דתניא עובד כוכבים פסול דוקא הוא הא חש"ו כשרין. ודעתו עמוקה מדעתינו שלא היה לנו להקל בלמוד אחרים כיון שפי' משנתינו כדברי ר' יהודה עלה ומי יימר דלא פליג בעיקר סבריה דרב הונא ובריית עובד כוכבים פסול קתני וכ"ש חש"ו וקמ"ל שאין להם הכשר בלא שיור מקום התורף ואפי' אחרים עומדין על גבן:

דף יג:

כתוב בהלכה והלכה כרב אשי דהוא בתרא הלכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא (במקום) [כגון] דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של יוסף בן שמעון דהא מלתא לית בה ספיקא א"נ כדאמרי נקב יש בצד אות פ' דהוה ליה סימן מובהק כרב אשי אבל נקב בעלמא לא:

השיב הרב ז"ל נראה מדברי הרב ז"ל דר' ירמיה ורב אשי פליגי אדרבה ובמקום

שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו והוחזקו ואין השיירות מצויות לא מהדרינן אלא כר' ירמיה או כרב אשי והלכתא כוותיה ובאמת לכאורה כיון דאמרי' הלכה כל שלא שהה שם אדם א"נ שלא עבר שם אדם דהיינו לאלתר הא אם עבר או שהה לא הוי לאלתר אלמא לא בעינן שיירות מצויות דהא לא קאמר שלא עברה שיירא או שלא שהתה אלא מכיון שעבר אדם שם אע"ג שלא עברה שיירא אלמא לא בעינן מקום שיירות אלא אם הוחזקו שני יוסף בן שמעון במקום שנכתב הגט אין מחזירין לאחר זמן אלא או כר' ירמיה או כרב אשי וכ"כ הרב ז"ל. מיהו קשיא לי הא דאמרי' ביבמות בענין יצחק ריש גלותא דהוה אזיל מקורטובא לאספמיא ושכיב ופליגי בה אביי ורבא אביי אמר חיישינן לתרי יצחק ורבא אמר לא חיישינן לתרי יצחק ופסק הרב ז"ל הלכתא כרבא והתם מקום שהשיירות מצויות הוי ובין כך ובין כך כמקום שהשיירות מצויות דמי דהא מיבעי ליה למיחש לכ"ע דלא שייך הכא עיר אחת כלל וכיון דלא הוחזק תרי יצחק ריש גלותא לא חיישי ובעינן תרוייהו ואם לאו דכתב הרב ז"ל לעיל הלכה כרב אשי ולא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא או כר' ירמיה או כרב אשי דמשמע דמקום שהשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו לא מהדרינן הא מלתא דיבמות ל"ק לי ולא מידי דקאמינא מקום שהשיירות מצויות בעי הוחזקו דאי לא הוחזקו לא חיישי' אבל אם הוחזקו אע"ג דאינו מקום שיירות חיישי' וכמו דאמרי' שאם עבר אדם שם אע"פ שלא עברה שיירא אם הוחזקו חיישינן מ"מ דברי הרב ז"ל קשו אהדדי דהכי איבעיא ליה למימר הלכה כרב אשי דהוא בתרא הלכך לא מהדרינן לגט לזמן מרובה במקום שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אלא או כרב אשי או כר' ירמיה ואפי' במקום שאין השיירות מצויות ותירוצא דהנך מילי כולהו דודאי במקום שהשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר שנזכרה בגט חיישינן לשני יוסף בן שמעון שמא יש עיר אחת ששמה כזו ויש שם יוסף בן שמעון אחר כמו שפסק הרב אליבא דר' זירא וכן אם הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר אע"פ שאין השיירות מצויות חיישינן ובעינן סימן מובהק כר' ירמיה או כרב אשי ומעשה דיצחק ריש גלותא דלא חש רבא לשני יצחק דריש גלותא אינן אלא בבבל ודבר ידוע הוא זה הלכך הוה ליה כמקום שאין השיירות מצויות דהא ודאי מבבל הוה וכיון דלא הוחזקו בבבל שני יצחק ריש גלותא לא חיישינן ולא בעי בדיקה ובגט צריך מקום הגט בדיקה או שימצאנו לאלתר שלא עבר אדם שם והא דאמר רבא במעשה דאבוה דשמואל אם איתא יבדק כל העולם מיבעיא ליה ה"ק כיון דאצרכוה בדיקה למה לא כתבו לו שאם נמצא במקום שיירות כל העולם צריך בדיקה אלא משום כבודו הוא דשלחו ליה ברמיזה להצריכו בדיקה והוא

מעצמו יודע אם הוחזק שם אחר ודאי צריכה העיר בדיקה אע"פ שלא נמצא במקום השיירות ואם נמצא במקום שיירות לא תועיל לו בדיקה ומעשה דענן בר חייא דבדקו רבנן מסורא עד נהרדעא במקום שאין השיירות מצויות נמצא ומשום דהוחזקו שם שני ענן בר חייא הוצרכו שמא יש שם שלישי ול"ק ולא מידי זה הדרך ערב לי מאד לפסק הרב ז"ל. ע"כ דברי כרב. ואלו דבדי תלמיד:

אמר המחבר אבל לדעתינו דרך עקלתון הוא דלמה ניחוש לעיר אחרת שמא יש בה יוסף בן שמעון אחר אע"פ שלא הוחזקה העיר ולא השם ולא ניחוש ליוסף בן שמעון אחר באותה העיר עצמה אע"פ שלא הוחזק כגון יצחק ריש גלותא שהיה במקום השיירא לבבל ולא חש רבא לאותה העיר לפי' הרב ז"ל. בכאן חששנו לשני שמות שלא הוחזקו שם העיר והאדם ובכאן לא ניחוש לשם אחר שלא הוחזק ובפ' גט פשוט משמע שאפי' באותה העיר חוששין שמא יש שם יוסף בן שמעון אחר כ"ש חוצה לה שאין אנו בקיאין בהן ובשמותיהן שיש לנו לחוש לשנים וכדאמרינן חוששין לשתי שוירי לומר שאין לדבר בדיקה וכ"ש שיש לחוש לשני יוסף בן שמעון באותו שוירי עד שיבדק ועוד שלפי הסברא אין לחוש לעיר בבל עצמה בשני ריש גלותא שא"א לב' שישתמשו בכתר א' וכ"ש שראשי גליות שבבבל ידועין הן לאנשי בבל וכ"ש בששמות שניהן שוין והלכך אם לחוש לעיר בבל עצמה מאליו הדבר נבדק ומחלוקתן של אבייי ורבא בבדיקת עיר בבל מחלוקת של חנם הוא. ועוד שאין הסוגיא ההיא במקומו מוכיח כן וכבר פירשתיו בחבור הזה פי' נכון מחוור לפי הסוגיא וברור לענין הפסק ועכשיו אנו מפרשים דרך שמועה זו יש בכאן ללמד זכות על דברי רבינו ז"ל שהוא פוסק להחמיר בשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו כלישנא בתרא דר' זירא דפליגא אדרבה ומדרב הונא דחייש לתרי שוירי והוא מחמיר בהוחזקו בלא שיירות מפסקא דכל שלא שהה אדם שם או לא עבר שם אדם דמכיון שעבר או שהה שם אדם לא מהדרינן וכיון שלא עברה שם שיירא ודאי היינו מקום שאין השיירות מצויות ואפ"ה לא מהדרינן והוא שהוחזקו כמו שפי' הרב ז"ל וא"ת כיון ששיירות מצויות שם בעיר אע"פ שלא עברה שם שיירא כמקום השיירות הוא נדון (ניחוש) [דחוששין] שמא פירש מן השיירא ונפל ממנו עד שיהיה אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם. זה אינו כלום דהא אמרי' היכא דתרו כיתנא דלא הוחזקו [ואע"ג דהוחזקו] אלמא אע"פ שלפום ברייתא עיר שיירות היא והיכי דמזבני כיתנא נמי שכיחן שיירתא הולכין אחר מקום הגט עצמו אלא שתי החששות שיירות מצויות בלא הוחזקו או הוחזקו בלא שיירות מצויות שקולות הן ויבואו שניהם ורב ירמיה ורב אשי נמי הכי ס"ל תדע דקאמר ר' ירמיה ניחוש לשמא כשמא ועדים כעדים קמ"ל ואי

בהוחזקו שמא כשמא וגידים כעדים למה לא ניחוש להן הרי מוחזקין הן לפניך אלא כשלא הוחזקו ולכמה שמות אין חוששין שהוא דבר שאינה מצויה ואינו הווה מכלל הא לשם א' חוששין תדע נמי דאי ס"ד כרבה ס"ל ולעולם אין חוששין אלא במקום שיירות והוחזקו למה להו לאוקומי מתני' דלא יחזיר בדוחק [בדאיכא] בדיקה דעדים וסימן. הא ברווחא בלא דוחקא מיתוקמא שפיר במקום שאין שיירות מצויות או בשלא הוחזקו רובא דעלמא הכי הוא אלא ודאי כלישנא בתרא דר' זירא ס"ל ופליגא דרבה וש"מ דהוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות שיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו ולפום הכי קשיא לה לר' ירמיה ורב אשי מתני' דאי בשאין שיירות מצויות ולא הוחזקו פשיטא מאי קמ"ל ולהכי מוקמי לה כל חד בטעמיה למר קמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים ולמר קמ"ל דסימן מובהק מיהת דאורייתא:

דף יד.

כתוב בהלכות יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר אע"ג דלא חלה. את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו אא"כ חלה או נאנס כו' כרשב"ג דמסקנא דסתם מתני' כוותיה ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה:

השיב הרב הכריע הרב ז"ל בזה כלשון האחרון דאמר דסתם מתני' כוותיה דרשב"ג כלומר שאינו מפליג בין הולך לאת הולך ואינו מחוור דהא רשב"ג לא פליג בין חלה ללא חלה ומשנתינו הפליגה וכיון דבמלתיה דרשב"ג גופיה איצטריכא לשנויי חלה שאני ולא אתיא מתני' כוותיה אלא בשינויא בעלמא מוטב דלוקמה כרבנן בשינויא ולא כרשב"ג דיחיד ורבים הלכה כרביה ועוד בר מן דין דהא תניא ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח וכיון דקרא דרשי וקרא לא מפליג בין חלה ללא חלה אנן קי"ל שהשליח עושה שליח אלא לפי שאין הבעל מוציא אלא לרצונו ובעל הא קא קפיד ואי משום דמתני' סתמא קתני חלה אין לא חלה לא לא איריא דמתני' מלתא פסיקא קתני דכל היכא דחלה עושה שליח אבל לא חלה איכא לאיפלוגי בין הולך לאת הולך כרבנן ומשמעתיה דרבא שמעינן לה דהכי הוא דאמר רבא שליח בא"י עושה כמה שלוחים [ש"מ] דאיכא אנפא דבין חלה בין לא חלה עושה [כמה] שלוחיה ומאי ניהו בהולך כרבנן ומסתברא לי דוקא בא"י אבל במדה"י בין הולך בין את הולך בעינן חלה או נאנס ודייקינן להא מלתא מההוא מעשה דלקמן דאמר לא תותביה ניהליה אלא לאחר תלתין יומין ואיתניס בגו תלתין יומין ואמר רבא חלה מ"ט משום דאניס אלמא דוקא היכא דאניס ולא חזינן ליה לרבא דדאיק מיניה דשליח אי א"ל הולך או את הולך ש"מ דבמדה"י היכא דלא חלה לא

משוי שליח כלל. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד.
אמר המחבר אבל דעתי נוטה כמו שאמר רבינו ז"ל משום דלישנא בתרא מוקי מתני' כדשב"ג ובכל כה"ג קי"ל כלישנא בתרא זהו שכתב בהלכות דמסקנא דהתה מתני' כוותיה ואע"ג דבכולהו לישנא איתמר בהו ואיבעית אימא לישנא בתרא תפסינן וכן נהגו הגאונים ודאי דמתני' לרשב"ג אתיא כפשטא דקתני חלה אין לא חלה לא ומשמע בכל השלוחין בין הולך בין את הולך וכרבנן בתרוייהו לישני לא אתיא אלא (בשינויא) [או] דוקא בהולך א"נ באת הולך דוקא ובריייתא בין לרבנן בין לרשב"ג חלה שאני ולא שינויא דחיקא הוא דכיון ששנה רבי במשנתינו חלה עושה שליח שנה ר' חייא בריייתא בלא חלה מחלוקת וכל סתמא דמלתא נמי בלא חלה הוא ומתני' ומתניתא לרשב"ג כפשטייהו אתו ולא שאנו פוסקים הלכה בכך כמו שהרב סבור שאין הכרעה שלנו מכרעת בלשונות שבגמ' לומר זה הלשון מחוור מזה או נכון מזה ולא נהגו גאונים ובעלי הוראה לפסוק הלכה כן ועוד דליכא בשמעתין אוקמתא בשינויא דחיקא דברייתא אמתני' קיימא ולישנא קמא אתיא לפרושי דדוקא בהולך אבל באת הולך אפי' חלה לא וללישנא אחרינא דדוקא באת הולך אבל בהולך לא צריך חלה אבל הכרעתו של רבינו ז"ל ממסקנא דלישנא בתרא כדכתיבנא ואני תמה על הרב ז"ל ועל מי שפסק כרבנן היאך לא פסקו לשון ראשון הולך והוא דחלה דלחומרא הויא וכדאמרי' (התם בפירוש) [בפ'] שמאי אומר [דף ה.] כיון דאיכא למלתא דרבנן לאוקומא לקולא ולחומרא מוקמינן לחומרא ומה שהביא הרב ז"ל דכתיב ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח וקאמר דקרא לא מפליג בחלה דברי תימה הם א"כ תקשי בגמ' מינה לתרי לישני להולך והוא דחלה כרבנן וחלה שאני כרשב"ג והיאך עלה על דעת שיהו מתרצין בגמ' ב' לשונות דחויין מן התורה ובריייתא שנויה היא ולא הזכירוה כלל אלא קרא בשגילה הבעל דעתו שאינו מקפיד כי ההוא דשילהי המביא גט ואתו רבנן ופרישו דבחלה לא קפיד אינש א"נ דאורייתא בכולן עושה שליח ואם שמע בעל והקפיד בטלה שליחות לפיכך חששו למקצת מקפידין שמא יקפיד ויערער ואמרו חלה דוקא שאין אדם מקפיד כן ושמעתא דרבא שליח בא"י עושה כמה שלוחים דבר ברור הוא דשליח שני עושה שלישי קמ"ל לומר שאע"פ שאינו שליח בעל ולא שליח ב"ד עושה אחר מעצמו ושלא בב"ד ודין הב' כדין הראשון ולא בא רבא להכריע כלל עכשיו בראשון אם בחלה אם בלא חלה ועובדא דאיתניס בגו תלתין דאמר רבא חלה טעמא מאי משוה דאניס ה"נ הא אניס ולא בעי מיניה אי הולך א"ל או את הולך א"ל ובגמ' נמי לא מסיים בה אלא דשדר גיטא לדביתהו ההיא כרשב"ג מחוורתא ולא אתיא כלישנא דהולך והוא דחלה לרבנן דא"כ היכי מורה

בה להתירא דלמא את הולך א"ל ואע"ג דחלה לא וכלישנא דאת הולך וחלה שאני לא מחוורתא דא"כ הו"ל לרבא למימר אי הולך א"ל אע"ג דלא איתניס אי את הולך א"ל חלה טעמא מאי וכו' ועוד דמלתא דרבנן כלישני דחומרי מוקמינן כדכתיבנא לעיל וא"נ רבא סבר כלישנא דקולא לרבנן הוה להו למידק בגמ' בהכי ודלמא את הולך א"ל ולמימר רבא כאידך לישנא ס"ל את הולך וחלה שאני אלא כרשב"ג מכרעא ומשום דהתם מתני' היא חלה דוקא בכולה שלוחים מש"ה לא דייקא בגמ' עליה דרבא כמאן אמרה לשמעתיה דרבא מתני' קאמר ומה שדחה הרב ז"ל דההיא במדה"י הוה מעשה ובמדה"י בין הולך בין את הולך חלה אין לא חלה לא אינו כלום דהא מתני' קתני המביא גט בא"י וחלה וקתני מביא גט במדה"י וחלה ואי רישא באת הולך דוקא וסיפא אפי' בהולך הא כולה חד גוונא קתני ועוד [דהא] תנא לאיפלוגי בין א"י למדה"י מהדר וכל פלוגתא דתני ביניהו בכל [גווני] היא ש"מ הא לענין חלה חלה דקתני בתרוייהו זה וזה שוין. וע"ק מדהוינן אמר לשנים תנו גט לאשתי אינהו אין שליח לא דהתם דומיא דהולך הוא וללישנא קמא דרבנן וללישנא דרשב"ג בעי חלה ומתני' בדלא חלה היא וזו הקושיא הטעה מקצת התלמידים לומר דהווייות הגמ' ותירוצא דאביי ורבא ללישנא דאת הולך וחלה שאני ורבנן היא ומדסוגיין להההוא לישנא הלכה הוא ולא מלתא היא דסברא דידהו פירכא לתרי לישני דחלה שאני הוא דהא לרבנן הולך בלא חלה משלחו ביד אחד ומתני' דאמר לשנים רבנן נמי היא דר"מ ור' יוסי קתני לה וקאמרינן שליח לא. ומיהו לא מסתברא כוותייהו אלא דומיא דמתני' היא וסתמא פרכינן לכולהו לישני. מאי איכא דהוה אפשר לתרוצי לתרי לישני התם כשלא חלה ואי חלה הכי נמי אביי ורבא תרוייהו ס"ל דאפי' חלה לא מר כטעמיה ומר כטעמיה ולישנא דקושטא מתרצים לכולהו לישני. הרי סלקנו כל הדקדוקים וכל הפקפוקין והעיונין שפקפקו בהן על הספק הזה שאין בהם קושיא של כלום וקצרו של דבר דלישנא דרשב"ג מכרעא משום דלישנא בתרא הוא ולחומרא הוא ודרבא בעובדא דאיתניס נטיא לדידיה כדפרישית:

דף טז.

כתוב בהלכות אמר רבא בר איבו אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין:

השיב הרב ז"ל כתב הרב בזה הפרק הא דאמר ריש לקיש במס' כריתות הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ואקשי' עלה איני והאמר רבה

בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר משבאה מתנה זו לידו מבוטלת היא תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין מאי לאו לא אמר כלום וקנה לא לא אמר כלום דלא הדרא למאריה קמא ואיהו נמי לא [קנה] וכל המחזיק בה זכה בה. נוסחא זו מאושרת כולה בהל' הרב ז"ל ממה שהוא בנוסחאות שלנו כי היא שוה עם הגי' שבמס' גיטין ובנוסחאות שלנו אין אותה גירסא שוה עם זו שבמס' גיטין ואני תמה למה הביא הרב ז"ל אותה בכאן [הא] לא דברי ר"ל ולא דברי רבה בר אבוה שייך כאן וכי בדיני ממונות אנו עסוקין בכאן והיו לו להביאם בב"ב פ' יש נוחלין בדברי רב יהודה אמר שמואל ור' יוחנן ור"נ בר יצחק שהעמידו מחלוקת רשב"ג ורבנן בזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח וכתב הרב ז"ל קי"ל כרבנן דאמרי מדאישתיק קנהו ובאמת דוקא דאמר אי אפשי בה אבל אמר בעלה היא אינה מתנה ואפי' לרבנן אבל איני יודע אם נאמר כן נמי במי שזיכה לו ע"י עצמו ושתק ולבסוף צווח ואמר מתנה בעלה היא אינה מתנה ומסתברא דאפי' ע"י עצמו אם השליך לו שטר המתנה בתוך חיקו ושתק ולבסוף צווח ואמר מתנה זו מבוטלת היא אינה מתנה דבריו קיימין דלאחר שבאה מתנה לידו ע"י עצמו משמע. עוד אני תמה על מה שפי' הרב ז"ל בדברי ר' יהודה ור' יוחנן ואמר האי דינא בש"מ הוא אבל [במתנת בריא] לא קני עד דמטי שטרא לידיה מי הכריחו לזה דהא בבריא נמי משכחת לה אם השליך לו שטר המתנה לתוך חיקו וצווח לאלתר לא קנה ואם שתק ולבסוף צווח קנה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר גם זו הגהה של אחרים היא אבל הנוסחא שבהלכות כמו (שכתבתיה) [שכתוב] למעלה בלא תוספת ולא הזכירו דברי ר"ל בכאן אלא שמעתא דרבה בר איבו שהוזכרה בגמ' בשמועה זו היא לבדה שנכתבה בהלכות במקומה. ומי יתן והיה התוספת הזה מנוסחאתו של רבינו ז"ל כדי שתהיה לנו גירסא מתוקנת ממי שראוי לסמוך עליו:

דף יח.

כתוב בהלכות מתני' התקין (ר"ג) [הלל] פרוזבול מפני תיקון העולם וענין הסוגיא שעליה:

השיב הרב ז"ל ראיתי שכתב הרב ז"ל מענין פרוזבול והסוגיא כולה ולא ידעתי אם הוא סבור שנוהגת השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנוהג מדת חסידות ומשמט כרב או כרבנן דבי רב אשי ור' חייא בר אבא ונ"ל דהני כולהו מדת חסידות קא עבדי דהא קי"ל כרבי [דדרישׁ] דבר השמטה שמוט והשתא ודאי אין יובל נוהג לא בארץ ולא בחו"ל לא מן התורה ולא מדרבנן שהרי אין יושביה עליה ואין שם ב"ד תוקעין ואין עבדים

משתלחים והנך כולהו מעכבי כדאיתא בר"ה ואמרי' בקדושין אלא הא כתיב בארץ. ההוא בזמן שהדרור נוהג בא"י יובל נוהג בחו"ל אין הדרור נוהג בא"י אין היובל נוהג בחו"ל. והאי למאי איצטריך שלא יהא נוהג בא"י ויהא נוהג בחו"ל אלא ה"ק אפי' בזמן שיושביה עליה אם אינו נוהג בא"י הגון שלא תקעו ולא שלכו אינו נוהג בחו"ל אפי' יהא שם ב"ד וכ"ש השתא. ונ"ל דהלכתא כרב דאמר נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ונאבד דהא קא עביד מעשה ואי לאו דקים ליה לא הוה עביד מעשה ומסתבר דמדת חסידות הוא בהשמטת כספים ומש"ה מקיל בה ולא היא דבשני דרב ב"ד הגדול הוה בא"י דהוה רבי ור' חייא אלא טעמא מאי משום דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא כדמפרש בגמ' וכן עיקר. ועוד כתב אמר רבה ותלי ליה. ראיתי מי שפי' שתופס המלוה בבגדו עד שיאמר לו אעפ"כ ואין הדעת מקבלתו וג"כ אין לו פנים לזה הפי' (ואם) [אלא] כך נ"ל כשיאמר לו ואעפ"כ לא יצניעם מיד אלא כולה תולה לפניו שיחזירם במצות שמיטה כדי שלא יראה שגמר בלבו מלהשמיט והקשה לו אביי מהא דתניא כשהוא נותן לו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא שלי הן ובמתנה אני נותן לך והיה אביי סבור כי בראשונה אמר לו זה ועל כן הקשה לו כיון שכך הוא אומר כי במתנה הוא נותנה אחרי זאת למה יכלה אותם לפניו ומה ימתין לו עוד ושני ליה לא כמו שאתה סבור אלא שאני אומר ותלי ליה אחר שאמר לי אעפ"כ לבד. אני אומר שיתלה לו עד שיאמר לו במתנה אני נותן לך וז"ש רבה [ותלי ליה כו'] וכל שאנו מצריכין לומר לו כל זה ה"מ בזמן שהשמטת כספים נוהגת אבל בימי רבה ורב אשי והנך בתראי דמדת חסידות הוא דעבדי לא צריך אלא כיון דא"ל אעפ"כ שקלינהו לאלתר ולא עוד אלא דאחזיק ליה נמי כמאן דלא הוה ביה דעתא מעיקרא: עד כאן דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ארקפטא נקט אך ביד ריחא אי תליא לך ביד שאני רואה דעת רבינו והגאונים ז"ל בשביעית שהוא נוהגת עכשיו ויש לי ללמוד בו זכות. דבר ברור ומפרש הוא שאין היובל נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה ואפי' היו עליה אלא שהיו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה אין היובל נוהג וכי סליק עזרא לאו כל ישראל סליק אלא שבט יהודה ובנימין וכהנים ולוים שגלו לבבל כמו שמפורש בכמה מקומית ובכמה מקראות בספר עזרא וכן בדברי הימים ולא נתחלקה הארץ לשבטים אלא מעורבבים ישבו בקצת כרכים שכבשום עולי בבל ומזה נלמוד שלא נהג יובל בבית שני וה"נ אמרי' בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין אבל יובלות משגלו שבט ראובן וגד בטלו לגמרי ולמאן דמתרץ התם עשרת השבטים ירמיהו החזירן מנו יובלות עד שגלו ומשבטלה הארץ בחורבן הבית ודאי בטלו עד הבנין העתיד במהרה בימינו בע"ה שהרי

עשרת השבטים לא חזרו בימי עזרא ומקראות מפורשין הן ואין לי להאריך ואם נאמר שנהגו ביובל מדבריהם זכר ליובל כמו שמצינו במקצת מצות שתלויות ביובל כגון בית בבתי ערי חומה כדתנן התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ואע"פ ששנינו בערכין אין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא שנהגו בהן זכר למצות שלא תשכח מהם אבל אין הדעת מסכמת ולא השכל מקבל שינהגו בכך לאחר חורבן שהרי הארץ חרבה ושממה ביד ישמעאלים ואין ישראל עליה אלא כאכסניא ולמה יחזירו שדות ובתים וינהגו דרור לעבדים והם על"ע אלא ודאי מעולם לא נהג יובל בימי חכמי המשנה לאחר חורבן וה"נ מוכח בערכין בההוא גברא דאחרימנא לנכסיה בפומבדיתא ואתא לקמיה דר"י כו' והוינן בהא דתניא אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכו' הא משמע שאין יובל ולא דברים התלויין בו נוהגין אפי' מדבריהם לאחר חורבן ואעפ"כ שמיטת קרקע היתה נוהגת בהם לרבי מדבריהם כדאמרי' בריש משקין לענין חרישה וזריעה בשביעית בזמן הזה מדרבנן ורבי היא וכן לדברי האומר קדושה שניה נמי לא קדשה לעתיד לבא מדבריהם היא אבל לדברי האומר שלישית אין להם שביעית דבר תורה כתרומות ומעשרות והתם איתמר ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו שלפני שביעית והתירום בזמן שאין בהמ"ק קיים. וממה שעמדו למנין של הפרקים הללו אתה למד שבודאי נוהגין היו בשביעית ואיתמר בסנהדרין פוקו וזרעו בשביעתא משום ארנונא ועוד בעובדי דר"ל דהתם מפורש ובפ' המוכר את הספינה א"ל ר"י בר חנינא להונא שמעיה אצור לי פירי תלת שנין ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית ובפ' לולב וערבה אמר איבו הוה קאימנא קמיה דר' יצחק בן אלעזר ואתא ההוא גברא לקמיה א"ל קריאתא אית לי כרמיא אית לי זיתיא אית לי ואתו בני קריאתא ומקשקשין בכרמיא ואכלין בזיתיא אריך או לא אריך וא"ל לא אריך וכולה עובדא התם. ובפסחים בפ' מקום שנהגו א"ל רבה ב"ב חנה לבריה אל תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני והתם איתמר רב ספרא אפיק גרבא דחמרא דשביעית. הא למדנו לשמיטת קרקע כלומר בחרישה וזריעה דשביעית שנוהגת לאחר חורבן מ"מ וכל זמן ששמיטת קרקע נוהגת בא"י שמיטת כספים נוהגת בכ"מ כדאמרי' בקדושין השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בחו"ל ואפי' לדברי רבי דכתיב כי קרא שמיטה לה' ובירושלמי גרסי' בהאי פירקא א"ר הונא קושייתא קומי ר' יעקב בר אחא כמאן דמר מעשרות מדבריהם ברם כמאן דמר מעשרות מד"ת והלל הזקן מתקן על ד"ת א"ר יוסי וכי משעה שגלו ישראל לבבל כלום נפטרו אלא ממצות שהן תלויות בא"י והשמטת כספים נוהג בין בא"י בין בחו"ל מדבר תורה בזמן שהשמטה נוהגת בא"י

מדבריהם השמטת כספים נוהגת בין בא"י בין בחו"ל מדבריהם. כמן אמרי' ואפי' כמאן דאמר מעשרות מד"ת מודה בשמיטה שהיא מדבריהם וזה דבר השמיטה שמוט רבי אומר ב' שמיטין שמיעה ויובל בזמן שהיובל נוהג שמיטה נוהגת מדבר תורה פסקו היובלות שמינוה נוהגת מדבריהם. כל זה גירסת ירושלמי ואיתא נמי בפ' אחרון ממס' שביעית ולמדנו שאפי' לאחר שפסקו היובלות לגמרי שמיעה נוהגת של קרקע בא"י ושל כספים בכ"מ אלא דלרבי מדרבנן ולדברי חכמים תלויה בקדושת הארץ במעשרות ומ"מ נוהגת היא ולפי גמ' שלנו נראה שאין השמטת כספים לדברי חכמים תלויות בקדושת הארץ הלל ולא תלויה בארץ אלא לרבי שתלאה ביובל וה"נ משמע בקדושין שאפי' במדבר נהגו לדעת חכמים ובירושלמי נמי למאי דהוה סליק אדעתא מעיקרא איתמר לתרוצי מתני' בשמיטה דרבנן והא אסיקו התם והכא דרבי היא ורבא אוקמה אפי' לרבנן וכמה על עצמך היאך טעו לומר יובל נוהג אחר החורבן והלא יובל תלוי בב"ד הגדול למנות לקדש ולתקוע ואין מצוה שבב"ד הגדול נוהגת משגלתה סנהדרין מלשכת הגזית דכתיב לשכנו תדרשו וכ"ש שאפי' ב"ד כלל לא היה בא"י שהרי משנת תר"ע לשטרות מימי הלל בנו של ר' יהודה הנשיא בטלה סנהדרין מא"י ובטלו מומחין ממנה והוא שתיקן סדר העיבור ומנה שניה וקדש חדשים דדורות וכיון שאין שם ב"ד הלל לא תוקעין ולא משמטין ולא משלחין עבדים ואין יובל נוהג דקי"ל שלשתן מעכבין ואנו רואים לחכמי בבל אחרונים לרב אשי ולרבנן דדריה שהיו לאחר הזמן הנזכר בכמה שני דורות והיו נוהגין בהשמטת כספים ומה שהשיב מדת חסידות היתה להם שאלמלא תקנת חכמים היא או דברי תורה אי זה חסידות יש בדבר להשמיט כספים ולנעול דלת בפני לווין בכיוצא בזה אמרו כל שאינו מצווה בדבר ועושה נקרא הדיוט ועוד מעובדי דרב דאמר להו מידי פרוזבול היה לך ואבד ולא שביק היתרא ואכיל איסורא משמע דאיסורא הוה להו לאנשי בהכי וטרחי בה ומזדהרי מינה וכבר כתבתי שלא היה יובל נוהג באותו זמן כלל ומקריבה דרב אסי שדן לו ר' יוחנן בה שמיטת כספים ולא עוד אלא שהחמיר בה ואמר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה אלמא נוהג הוא מן הדין ולא עוד אלא שהדברים מראין שהוא דבר תורה דאינו בשל דבריהם מדמין ועושין מעשה וכן בדין דרבי יחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ולענין קדושת הארץ נמי קי"ל קדושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן הלכך אפי' בזמן חורבן תורה הוא ואפי' למי שתלה חותם בקדושת הארץ וחזינא ליה לאביי הכא ובמשקין דמוקי כרבי ורבא פליג עלה בתרוייהו ומוקי כרבנן. וסוגיין נמי בפ' בתרא דערכין דלא כר' יהודה ומה שהיו מקילין בפרוזבול במסירה מילי להדדי ובשני דיינין כר"נ משום דס"ל כר"נ באידך דאמר

אי איישר חילי אקיימנה ומתקנתו של הלל אפקע ממונא ולא צריך אלא ב"ד כל דהוא דלכולהו בתי דינין תיקון ולא ס"ל כשמואל דאמר בי דינא דסורא או דנהרדעא דוקא וכן דעת רבינו הגדול ז"ל וראיה מכרעת בשמיטת כספים שנוהגת שהרי שנת שמיטה ידועה ומפורמת בא"י ומנהג אבותיהם בידיהם לנהוג בה קדושת שביעית וכך הסכימו כל הגאונים ז"ל. וההיא דאמר רבה ותלי לה הפי' הנכון שבה שהמלוה תולה וממתין לו עד שיתבייש ויאמר לו אעפ"כ משמט אני ובירושלמי בשביעית משמט אני רב הונא אמר בשפה רפה והימין פשוטה לקבל וכבר ראיתי לרב ר' אברהם ז"ל בפירושיו במס' ע"ז בשמעתא דרב הונא בריה דרב יהושע שכתב קמ"ל רב הונא דשמיטת כספים נוהגת אע"פ שאין שמיטת קרקעות נוהגת דלא ס"ל כרבי וא"נ ס"ל כוותיה נהי דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואפי' בחו"ל. תנוח דעתו שהניח את דעתינו וחזר והודה על האמת וכן דעת רבינו שלמה כמ"ש בפ"ק דע"ז ואין בדבר בית מיחוש וספק:

דף כ.

כתוב בהלכות אמר רבא לעולם לאחר יאוש כו עד רשב"ג אומר בין לשום עבד בין לשום בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל א' וא' הולך ומפיל עצמו לעובדי כוכבים ומפקיע עצמו מיד רבו וחזינן לגאון דקא פסק הלכתא כרבנן דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים:

כתב הרב ז"ל ראיתי בנוסחא שלו שכתב רשב"ג בין לשום עבד בין לשום ב"ח ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לרבו ראשון כדחזקיה וכו' רשב"ג אומר בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאנור חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל א' וא' וכו' זאת כנוסחא מצאתי בב' הלכות ספרדיות ולא ידעתי מה הן שתי הלשונות שפי' לרשב"ג ועוד מהו בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ולדעת א' מהם לא דבר ת"ק בלפני יאוש ולאחר יאוש שיאמר רשב"ג בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ועוד מה שחלק ת"ק השוה רשב"ג ואולי סבר הרב ז"ל כרשב"ג ועל הן שנה ופירש דבריו בכל דיניהם ונראה לרב ז"ל הא דאמר חזקים מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא כל א' וא' מפיל עצמו לעובדי כוכבים לא אמר אלא כשפדאוהו לשם בן חורין דכיון דשני לא מצי משעבד ביה תקינו דלשתעבד ביה ראשון אפי' לאחר יאוש כדי שלא יהא כל א' מפיל עצמו לעובדי כוכבים אבל כשפדאוהו לשם עבד ולאחר יאוש ישתעבד בו שני דתו ליכא למיגזר שמא יפיל עצמו לעובדי כוכבים הא מ"מ עבד הוא ומ"ש הרב ז"ל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש

ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה [על] לשם ב"ח בלחוד קאי ענין זה אני סובר כדברי הרב ז"ל לפי הנוסחאות שמצאתי בהלכותיו מ"מ לא יבא בטוב בין לפני יאוש שהרי לא חלק בו ת"ק אלא כמו שפירש בתחלה בין לשם עבד בין לשם ב"ח ישתעבד סתם ואם לפני יאוש ישתעבד לראשון כדאביי והיינו דא"ל כשם שמצוה לפדות וכו' ואם לאחר יאוש אם לשם עבד ישתעבד לשני ואם לשם בן חורין ישתעבד לראשון כדחזקיה והא דקאמר חזינן ליה לגאון ז"ל דפסק כרבנן דברי גאון הוא דקא מייתי וליה לא ס"ל וכן עיקר דודאי כרשב"ג ה"ל בהא בין לפירושא דאביי בין לפירושא דרבא חדא דקאמר חזקיה מפני מה אמרו דמשמע דרבים ס"ל כוותיה ועוד דקא מקשינן מינה דר' יוחנן אדר"י דאמר כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו ולא מתרץ ליה אמוראי נינהו ואליבא דר"י כדמתרץ בכמה דוכתי אלמא בהא כוותיה ס"ל כדחזקיה רביה דמפרש טעמיה ועוד דאמרי' בשמעתין בענין אמתיה דשמואל אנן כרשב"ג ס"ל ובירושלמי פסקו כרשב"ג בפירוש ואע"ג דבגמ' דילן לא פסקו כיון דאיכא מילי דמוכחי הכי לא גרע מפסקא דגאון ואם יטעון טוען דהא איכא שמואל דלא ס"ל כוותיה דהא לא אשתעבד בה ואי כדחזקיה אליבא דרשב"ג אפי' פרקוה לשם ב"ח משתעבד לראשון ואפי' לאחר יאוש נשיב ונאמר ולטעמיך וליהדריה ניהלייהו דהא פרקים ניהליה לשם אמהתא ולישתעבדו בהו אינהו כפירושא קמא דפריש הרב ז"ל דלאחר יאוש ישתעבד לרבו שני לדברי הכל אלא הא לאו קשיא הוא כיון דהויא ליה כבת חורין גמורה דהא לא משתעבד בה ואינהו נמי טעמא דלא אהדרה ניהלייהו משום דמשעת יאוש ישראלית גמורה היא ועוד אינהו נמי אע"ג דלשום אמהתא פרקוה לאו אדעתא דנפשייהו זבנוה אלא לאהדורי למר שמואל ואיהו לא בעא לאשתעבודי בה כך נ"ל בכל הענין הזה והחכם יראה ויבין. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ומה נתקן בהלכות מאחר שהרב ר' אברהם ז"ל סומך על תלויות משובשות שבהן אבל נוסחא של רבינו ז"ל כמ"ש למעלה רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם ב"ח ישתעבד לרבו ראשון [כדחזקיה וכ"ה בספרדיות ובמערבוית] והלא דבר ברור הוא דנוסחא שכתב הרב שהוא הגהה ולשון אחר והיאך יתכן לפרש ולחזור ולפרש רשב"ג אומר עד סוף מימרא דחזקיה והרי היה לו לומר בין לשום עבד בין לשם ב"ח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ישתעבד לשם עבד ולאחר יאוש ישתעבד לרבו שני לשם ב"ח ולאחר יאוש א"נ לשום עבד ולפני יאוש ישתעבד לרבו ראשון כך היה לו לכתוב לא שיחזיר דברי רשב"ג משנה וגמ' פעם אחר פעם (וכל שבוש) [וע"כ] שיש בהך שבושין אבל הנוסחא כמ"ש ועיקר הפי' כן לרבו ראשון וכן הפסק של רבינו כדברי הגאון הוא

כרבנן ולא כרשב"ג לפיכך לא חלק עליו בביאור ולא פסק כדברי היחיד שאין דרכו של רבינו ולא דרך שאר מחברים להביא דברי גאון בפירוש ולחלוק עליו ברמיזה אלא אליו הוא סומך בכך וכן בדין דיחיד ורבים הן ועוד שדברי חכמים תורה ושורת הדין ודברי רשב"ג תקנה שלא יהא כל א' וא' הולך ומפיל עצמו לעובדי כוכבים וכל תקנה של מחלוקת אין לנו לסמוך עליה אלא יקוב הדין את ההר. ותשובות שהשיב הרב אין בהן ראיה של כלום לפסוק כדברי היחיד מה שאמר אדקאמר חזקיה מפני מה אמרו דמשמע דרבים ס"ל כוותיה לאו ראיה היא דשיטא דלישנא למימר כמה שאמרו אחרים כדאמרי' בפ' השוכר את הפועל אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו לא שתהא קדירה חסירה מלח יתירה מלח וכו' ואיתמר עלה מדברי כולם נלמד נותן טעם לפגם מותר א"ל אביי בשלמא מכולהו לחיי אלא דריש לקיש אמרו קאמר וליה לא ס"ל וזו גדולה ממנה ובפ' האשה בנדה אמר שמואל הרי אמרו לימים שנים ודאי שדברי רבים הם אלא דשמואל גופיה לא ס"ל הכי ואמרו קאמר וליה לא ס"ל ואנן נמי לא קי"ל הכי. ומה שאמר עוד הרב מפני שהקשו ממנה דר' יוחנן אדר"י ולא תירצו בה אמוראי נינהו אליבא דר"י כדמתרצי בדוכתי אחריני זה אינו כלום דגמ' לא מתרץ אמוראי כל היכא דמשכח טעמא בשום צד וענין והרבה עשו כן ולא פסקו בא' מהן כדברי יחיד ומה שאמר עוד מדשלחו ליה לשמואל אנן כרשב"ג ס"ל וכן בירושלמי שפסקו הלכה כמותו אלו אינן ראיות כלל והנהו דפרקוה לאמתיה דמר שמואל סברי למימר דפלוגתייהו לפני יאוש הוא ובלפני יאוש ודאי מסתבר טעמיה דרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון ואיהו אמר דינא ורבנן אמרי תקנתא דלמא ממנעי ולא פרקי וסמכי בגמ' אדינא ואנן נמי הכי קאמרי' לכ"ע דלפני יאוש לרבו ראשון משתעבד וכן בירושלמי כדעת הזו סבורים וכך נאמר שם אמר עולא בשם ר' יוסי בדין הוא שאפי' לשם ב"ח ישתעבד ולמה אמרו לא ישתעבד שלא להוציא ליזה על ב"ח א"ר יוסי מתני' אמרה כן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כשם שישראל מצווין לפדות את ב"ח כך הם מצווין לפדות את העבדים הן תנייה קדמיה סבר מימר מצווין לפדות את בני חורין ואין מצווין לפדות את העבדים ר' יעקב בר אבא בשם ר"ל הלכה כרשב"ג ופירושו ברור שהם העמידו משנתינו בלפני יאוש ולפיכך אמרו דבדין הוא שאפי' לשם בן חורין ישתעבד ור' יוסי דייק הכי מן מתני' דודאי בדין הוא שישתעבד מדקאמר רשב"ג כשם שישראל מצווין מכלל דת"ק סבר מימר מצווין לפדות בני חורין ואין מצווין לפדות את העבדים כדרך פירושו של אביי בגמ' שלנו ועל זה הדעת פסקו הלכה כרשב"ג וכן הדין אבל לאחר יאוש שורת הדין לשום עבד ישתעבד לשם ב"ח לא ישתעבד ואין לנו בזה תקנה:

דף כא.

כתוב בהלכות יש ששואלין כאן ואומרים וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופא למאי הלכתא אמרי' ידעינן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומהדרי רבנן תשובה משום דחיישינן דלמא מסתריך ביה ינוקא בההוא עבדא וכיון דמקרקשי' ליה זוזי מיפייס ולא אתי לאיסתרוכי ביה:

השיב הרב ז"ל כתב הרב ז"ל יש ששואלין כאן וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופא למה לי קרקושי זוזי כלומר והלא האפוטרופא יכול למכרו שלא מדעת התינוק כדתניא בפ' הניזקין אין האפוטרופסין רשאין להוצא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות זאת השאלה והיא קצרה שהיה להה לישאל מה צריך לגט חירות של תינוק והא קי"ל כרבי דאמר כסף גומר בה כדקתני התם רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו לאפוטרופא ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ועוד גיטו של קטן מה צורך יש בו והוא אינו בן שלוח וגרושין כלל וכל אלה השאלות מתוקנות בתשובה א' שהשיבו כי היכי דלא ליסתריך ביה ינוקא מיהו עוד יש להקשות למה לא חששו בדברי רבי שאמר נותן דמי עצמו ויוצא דמשמע דלא צריך קרקושי זוזי לינוקא וי"ל שאני הכא דכיון דאקניה לבנו קטן והוי מקרי על שמיה חיישינן דלמא מסתריך ביה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אבל דעת רבינו שאין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות כת"ק דפליג עליה דרבי ולפיכך כתב אותה ברייתא שבפ' הניזקין סתם לומר שהלכה כדברי רבים וכיון שכן היאך נשתחרר כאן מידו של אפוטרופוס זה וא"ת שהעמידו לו אפוטרופוס למוכרו לאחרים ואחרים יוציאו אותו לחירות א"כ היאך התינוק כותב גט חירות שטר מכר היה לו לכתוב לאחרים אלא מדברי הגאונים נלמוד שאין הטעם שאין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות מפני שאין כסף גומר בה כמו שאמרו קצת המפרשים אלא חשש חכמים היא שמא לא דקדקו בדמים עמהם ויקבלו מהם קצת כסף לשחררן בו בדרך שחרור ועוד שמא יתאוננו בשחרור או (שמכרו) [שישתררו] שלא להאכיל ולא ליקח שדות אלא להניח דמכרן בטל הוא מן הדין וא"א להחזיר מפני שיצא עליו שם ב"ח אבל מוכרין אותם לאחרים ועל כרחן מדקדקין במכירה שלא תתבטל בב"ד והיינו דקתני אין רשאין ולא קתני אין יכולין משום חשש הפסד יתומים הוא דומיא דרישא דאין אפוטרופסין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ואין אפוטרופסין רשאין לדון לחוב ולזכות וקתני התם בתוספתא שאם נטלו רשות מב"ד רשאין לפיכך קנסו אותו בכאן ואמרו כאשר עשה כן יעשה לו שלא לחוש בכאן לתקנת אין אפוטרופין

רשאין אלא נעמוד אפוטרופוס ונותנין לו רשות לשחררו שיכתוב לו העבד שטר על דמיו ומקרקש ליה זוזי לתינוק והוא משתחרר בהם בכסף של אחרים מידו של אפוטרופוס שמקבל אותה לדעתו של תינוק כדי שיתרצה בשחרורו ויכתוב לו גט ולא לסתריך ביה ואלו הן דברי רבינו הגדול קצרים וארוכים:

דף כא:

כתוב בהל' ירושלמי העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על הדעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין וכשמכרן לשעה אנן קיימין אנל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין:

השיב הרב ז"ל אני [לא] ידעתי למה הביאו בכאן כי אין זה דומה למה שאמרו בשמועה זו כי מה שנאמר כאן הוא באפותיקי סתם ולאשה בכתובתה לא באותן ג' שדות שנכתבו בכתובה שקבלן עליו בצ"ב אלא באפותיקי אחר שהוא חוץ לכתובה ואותה הברייתא שהוזכרו בירושלמי באפותיקי גמור לבע"ח ולאשה באותן ג' שדות של צ"ב שנכתבין לאשה בכתובתה ועליהם אמרו מכורה [לשעה] והלוקח יחוש לעצמו שאם לא הניח שם שאר נכסים שכשיבואו לגבות תהא יוצאה מתחת ידו לפי שאין מכורין לעולם וש"מ כבאפותיקי האמור בשמועתינו אמרו גובין משאר נכסים אלמא אותה שדה של אפותיקי מכורה לעולם ושמע מינה דבאפותיקי סתם קאמר ורשב"ג פליג בתרוייהו דבאפותיקי סתם אמר רשב"ג מכורה לשעה אבל כשתבא האשה לגבות גובה ממנו ובאפותיקי גמור שהן ג' שדות של צ"ב אפי' לשעה אינן מכורין ונ"ל דבאפותיקי סתם קי"ל כרבנן שגובין משאר נכסים א' בע"ח וא' כתובת אשה בשטפה נהר אבל בנכסי צ"ב הלכה כרשב"ג שאפי' לשעה אינן מכורין דהא אפליגי בה ר' יוחנן ור"א בירושלמי והכי איתא התם ור' יעקב בר אחא אמר בנכסי צ"ב פליגי ר' יוחנן ור"א ר"י אמר מכרן אינן מכורין אמר לו ר"א אוכלין בתרומה מכחו ואת אמר מכרן אינן מכורין א"ל הרי עבדי מלוג אוכלין בתרומה מכחו ואת אמרת מכרן אינן מכורין משלך נתנו לך בדין הוא שלא יאכל בתרומה והם אמרו אוכלין והם אמרו מכרן אינן מכורין במה אנו קיימין אם בשמכרן לשעה אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין אם במכרן לעולם אבל מכרן לשעה דברי הכל מכורין לשמעינא מן הדא העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשה ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לכתובת אשה אינה מכורה וכו' הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין ר"א כרבנן ור' יוחנן כרשב"ג

וכיון דקאי ר"י כוותיה הלכתא היא ואמרי' נמי בכתובות ייחד לה ארעא בארבע מצרנהא או אפי' בחד מצרא שקלא ליה בלא שבועה בין מן היורשין בין מן הלקוחות אלמא אינו מכור כלל שאם היה מכור אינו יוצא מרשות לוקח בלא שום שבועה ובגמ' המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור ואמרי' נמי בכתובות כל היכא דאמור רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לא הוו זביני אא"כ פירשו אם מכרו מכור כדקא מפרש בענין נ"מ לאשה כ' האשה שנפלו לה נכסים וסלקא שמעתא בהכי הלכך אפי' לשעה אינן מכורין כך נ"ל באמת. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר וזה הירושלמי כבר נשאל עליו רבינו ז"ל והשיב שהוא באפותיקי סתם והלוקח יחוש לעצמו להשאיר נכסים לבע"ח לדחותו אצלם שיאמר לך הנחתי לך מקום לגבות הימנו והיא הברייתא ששנויה כאן בגמ' שלנו וכבר נמצא במס' שביעית בפ' אחרון גירסת ירושלמית המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה רב אחא אמר מכורה לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה והוינן בה הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ולבע"ח בחובו ומכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו ופריק מתני' בשאמר יהא לך פרעון מזו מה פליגין בשאמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו וה"ז מבואר וא"ת מה יחוש הלוקח לעצמו יותר משאר הלוקחין ממי שיש עליהן בע"ח וכתובה התם. יחוש ששאר מלוין דעתן להסתלק במעות ומחזירין אחריהם וזה דעתו על אותה שדה והוא מחזר לגבותה ממנו ועוד שכל המלוין צריכין שבועה וזו כיון שייחד לה אינה צריכה שבועה א"נ מלתא בעלמא קאמר ויחוש כשאר לוקחי משועבדין וענין הירושלמי שבמס' יבמות ברור הוא שנחלקו ר' יוחנן ור"א בעבדי צ"ב ר"י אומר אינן מכורין דידה הוו ר"א אומר מכורין ברשותיה קיימי ושאלו בגמ' במכרן לשעה פליגי ור"י מבטל המכר מיד דומיא דנ"מ שלה או במכרן לעולם פליגי ור"א מקיים המכר לעולם וגובה משאר נכסים שיש להן אחריות אבל מהם אינה גובה לעולם דמטלטלי דבעל נינהו והביאו ראיה מזו הברייתא דהעושה אפותיקי דפליגי רשב"ג ורבנן באין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין אמרו אתיא דר"א כרבנן ור"י כרשב"ג הוי במכרן לשעה אנן קיימין ור"א מבעל המכר מיד מפני שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין ואין לה עסק עם אחרים אפי' מחיים דבעל בעל מקח ור"י סבר כרבנן הלכך אין חוששין לכך עד שתבא לגבות ואם לא מצאה שאר נכסים גו' מהן כדין האפותיקי זהו דרך הירושלמי ברור ומפורש ורבי' הגדול ז"ל שכתנ גבי שדה הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל במכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין שיטה דגמ' ירושלמית תפש. ודבר פשוט כתב דמשדה של אפותיקי ודאי גובה ממנו אם אין לו שאר נכסים ולא הוצרך הירושלמי הזה לדעת חכמים אלא לומר

דהעושה שדהו אפותיקי גובה משאר נכסים השנוי בגמ' שלנו בשמכרה לאחר הוא והיא הברייתא השנויה בירושלמי. ואני חוזר עכשיו לדינו של ה"ר אברהם ז"ל באפותיקי מפורש שהוא מבטל המכר לשעה ואין דינו [ונכון] וכבר נדחה הדין הזה מהיותו נלמד מן הירושלמי הזה שאינו אלא באפותיקי סתם ומחלוקת ר"י ור"א בנכסי צ"ב שלה הוא ובגמ' שלנו מפורש בפלוגתא דמכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה דידה הוו [כו'].
ואיתמר עלה נמי אע"ג דתניא כוותיה דרב אמי מסתברא כוותיה דרב יהודה משום שבח בית אביה דשמעת מינה דליתיה להאי דינא אלא בנכסי צ"ב שהכניסה מבית אביה דאינון שבח שלה אבל בשדה שכתב לה אפותיקי משלו לכתובה ותוספת הדין עמו וכיון שהדין עמו ליתן דמיה מכורין הן כדמוכח התם בגמ' בהדיא דמייתי תניא כוותיה דרב יהודה דהדין עמה מדתניא רצה הבעל למכור וכו' וכן הא דאיתמר בכתובות ייחד לה ארעא בד' מצרנהא או בחד מצרא נוטלת בלא שבועה ש"מ שהמקח קיים עד שעת גביית כתובתה אלא שאין לחוש להתפסת צררי אחר הייחוד הזה שכבר סמכה דעת שניהם עליו דאילו במקח בטל מיד לא אירי' התם דבשבועה של יתומים עסקינן תדע שהרי לענין אפותיקי סתם או מפורש אין בו חלוק בין מצר לו מצר א' או ד' או שלא מצר כלל אלא שייחד לו שדה שיש לי בעור משועבדת לך ולא יהא לך פרעון אלא ממנה אלא דין א' לשבועה מפני סמיכות דעתה של אשה ושל בעל ותדע דהא מטלטלי ואיתנהו בעינייהו גובה בלא שבועה ואם מכרן מכורין אף לעולם שהעושה שורו אפותיקי לבע"ח ומכרו אין בע"ח גובה ממנו ולא כתובת אשה דטעמא משום דל"ל קלא הוא ל"ש בע"ח ול"ש כתובת אשה והכא לא אירי' בדאקני מטלטלי אגב מקרקעי כדרבא ועוד שהרי נחלקו בירושלמי באפותיקי מפורש לבע"ח ור' אחא אמר מכורה לשעה וסוגיין בגמ' דילן כוותיה כדמשמע בהדיא בב"מ ונשאר דוכתי טובא דלוקח שדה של אפותיקי מפורש מקחו מקח אלא שלא יסלקנו לוקח בדמים בשעת גבייה אבל לוה מסלקו בזוזי אפי' בשעת תביעה והרי הרב ז"ל מודה כן וכיון שבבע"ח מכרו מכור לשעה אף באשה למה יבטל מכר מיד לא מצינו לדעת חכמים שיפה כחה של אשה משל בע"ח אלא אדדבה מקולי כתובה אנו שונין בהן בהרבה מקומות ולא שמענו כדעת הזו אלא לרשב"ג שהוא שונה חומרי כתובה בכ"מ ואין הלכה כמותו בכ"מ וכאן חשש לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין ואין הלכה כמותו. ואל תשיבני יבמה שמבטלת מקח מיד כדאמר בכתובות בין חלק ואח"כ ייבם ובין ייבם ואח"כ חלק לא עשה ולא כלום דהתם כבר הגיע שעת גבייה של כתובה שלה והעמידו כל הנכסים ברשותה ועשו אותן כאילו

הכניסו נ"מ ליבם וכבר פירשתי בחבור הזה במס' יבמות בהא דתניא התם המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות דרישא ודאי בשום שלה הלכה פסוקה היא כר' יהודה דאמר הדין עמה משום שבח בית אביה וסיפא בשום שלו לא ימכור מכר הוא בין לפרנסה בין לשאר דבריה הוא אינו מוציא מיד הלקוחות לעולם היא מוציאה מהן לכשתבא לגבות כתובתה מהן ודברי רשב"ג שאמר הבעל מוציא משום דקסבר מקח בטל בהן מיד לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין הלכך אפי' הוא עצמו מוציא ואין הלכה כן זהו שכתוב שם בהלכה והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא לא איפשטא שפיר דניעביד בה מעשה. ובגמ' נמי רמיזא דתניא כוותיה דר' אמי עבדי צ"ב יוצאין בשן ועין לאיש ותניא כוותיה דרב יהודה [וכו'] א"ל אע"ג דתניא כוותיה דר' אמי הלכה כוותיה דר' יהודה משום שבח בית אביה מדקאמר(הוי) [ליה] רבא בהאי לישנא והא תניא כוותיה דר' אמי משמע דכר' אמי תניא וכרב יהודה לא תניא אלמא חוששין היו לזו הברייתא שבלשון יחיד הן שונין אותה לרשב"ג ולא לרבנן. ודע שכבר נמצא למקצת הגאונים ז"ל כן דבשדה שהכניסה צ"ב המקח בעל מיד אבל לא בשאר נכסים כולן. ומי שרוצה לקיים הלכה כרשב"ג במכרו שניהם לפרנסה לפי דעתו יפרשו שוה שהכניס לה משלו כיון שהכניסה לו ממון של נדוניא ושמו שדה שלו כנגד ממון של נדוניא וכתב לה שיהא אותו שדה במקום השום ואחריות השדה על כל נכסיו בזו אמרו שאע"פ שלא הוחזקו שדה לבני משפחה יש בו משום שבח בית אביה והרי הוא לה כקנוי בממון הנדוניא והדין עמה ליטול אותו משום שבח בית אביה לפיכך מכר בעל מיד והויא דרבא והתניא כוותיה דרב אמי יש לפרש משום דס"ד דרב נחמן משום סיוע דברייתא פסק כרב יהודה ואקשי לה אטו כרב יהודה תניא כרב אמי לא תניא וא"ל אע"ג דתניא נמי כוותיה מסתברא כרב יהודה ואין דרך מתחוור לפסוק הלכה כאותה ברייתא אלא בענין הזה וכיוצא בו דמכל מקום בנכסים שלו בין של אפותיקי סתם בין של אפותיקי מפורש מקח קיים עד שתבא לגבות כתובה. ושוב חפשתי בדברי הגאונים ומצאתי לבעל המתיבות שכתב בפירוש שאותן שלש שדות אחר שכתב לה שום משלו דשיימינן לתכשיטין ולמאנה כלומר דנדוניא ואמר לה דמיהון כן וכן ודמי ארעא כן וכן הא ארעא חלופיהון ופטירנא מן אחריות תכשיטין ומאניה. וקרובין דברי הגאון לדברינו והאמת יורה דרכו:

דף כד.

כתוב בהלכות אבל אם החזיר וכנס אינו מוציא דגרסי' בפ' כיצד אשת אחיו שלח ליה רבה בריה דרב הונא לרבא בריה דרב נחמן כנס מהו שיוציא א"ל תניתוה הנטען מאשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ואסיקנא ולא היא התם אלומיה אלמיה לקליה הכא אמרי' קים ליה בקליה וליתיה:

השיב הרב ז"ל קשיא לי כיון דחיישינן לקלקולא כי אמרי קים ליה בקליה וליתיה כ"ש דמצי לקלקלה וההיא סוגיא לא אתיא אלא כלישנא בתרא דר"נ דאמר כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ואנן כלישנא קמא קי"ל דסוגיין כוותיה והרב ז"ל פסק כלישנא קמא הלכך לא אברירא שפיר אם כנס אם יוציא אם לא ומסתברא לחומרא מדא"ר אשי ברננא לא מפקי' הא לאו משום רננא [מפקינן. ולישנא קמא דר"נ לאו משום רננא היא] אלא משום תקנתא דלא ליתיה לקלקולא. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר כבר פירשתי על זאת התשובה ביבמות דמתני' דקתני לא יחזיר משנה חתוכה היא לומר שלא יחזיר לעולם ואפי' לאחר שימצאו דברים בדאין וכ"ש קודם לכן ונתפרשו ב' לשונות הללו כאן בגמ' לאחר שנמצאו דברים בדאין לא יחזיר הא קודם לכן משום חשד סוטה נמי אסור ושם שאלו על החשודה כנס מהו שיוציא ופשטו בה לקולא דברננא אפקיה מדעתיה ואנן משום רננא לא מפקי' הא משנמצאו דבריה בדאין דבר פשוט הוא דמשום חשש קלקול לא מפקי' דכיון דאסורה היא לו וכבר התרו בו בכך וגרש אין יכול לקלקל ולטעון עליה כלום. ויותר מזה כתוב במקומו:

דף כה.

כתב הרב ז"ל הא דא"ר יצחק שני (כיסין) [שוורים] קשורין מצאת לי וכו' לא הביא אותה הרב ז"ל בהלכותיו ונראה שדחה אותה משום דאוקימו בגמ' דר' יצחק כר"א בן יעקב ס"ל דנשבע על טענת עצמו ולית הלכתא כוותיה ופי' הענין כגון שראה אותו מושך שור א' ואמר לו מה טיבו אצלך אמר לו טועה בדרך מצאתי ולא ידעתי בעליו אמר לו שלי הוא ואם מצאת אותו בידוע כי שנים מצאת כי אנכי הנחתים קשורים אינו נשבע משום דאפשר דמינתקי מהדדי אבל בכיסין כי האי גוונא נשבע אע"פ שהוא כמשיב אבידה מפני שלא הודה אלא ע"י טענה ואין הטענה חזקה והרי היא כטענת בן הבא מכח צוואת אביו דלראב"י נשבע. וראינו במס' שבועות שפסק כראב"י בפרק כל הנשבעין בענין שאמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא דתני אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים היכי דאמי אי לימא דא"ל מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין אית ליה וחמשין

לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה כלומר כמו שהאב נשבע כך הבן נשבע אלמא הלכה כראב"י כך כתב הרב ז"ל שם ואפשר שהיה זה מן החזרות שחזר בסוף ימיו מעתה לזאת החזרה הא דר' יצחק דאזלא כראב"י הלכה היא אלא שלא הסכימה דעתי עמו על אותה חזרה ואין ראיה משם כלל והא דאמרי' התם מה לי הוא מה לי אבוה לא כשבא בכח צוואת אביו אלא שאמר אני הייתי עמו בשעת מיתת אבי ושמעתי שהודית לו מנה והלה אומר לא הודיתי לו אלא בחמשים כגון זה ודאי נשבע אפי' לרבנן ועל זה אמר מה לי הוא מה לי אבוה וא"ת אי לא ס"ל כראב"י לוקי רבא להא דתני ר' אמי כגון שבא הבן בכח צוואת אביו דלאביו נשבע ולבנו אינו נשבע ולא הבן לבן אלא ש"מ דכה"ג נמי אחד האב ואחד הבן לבן. נשבעין מדקאמר מה לי הוא מה לי אבוה וש"מ דס"ל כראבייי הא לאו מלתא היא דרבנן נמי דפטרי לאו מדאורייתא פטרי ליה אלא מתקון העולם דמשיב אבידה פטור מפני תקון העולם הוא ולא מד"ת והא דתנא ר' אמי דבר תורה קאמר ודבר תורה מה לי הוא מה לי אבוה ואפי' לרבנן אביו כה"ג אי הוה שייך ביה משיב אבידה איהו נמי פטור א"נ יורשים דומיא דידהו מה איהו בטענת ברי אף יורשים בטענת ברי ואי בטענת ברי מה לי הוא מה לי אבוה. כך היא הצעת שמועה זו ואין כל כך ראיה לדחות דברי חכמים הלכך דר' יצחק נמי דאתיא כראב"י ליתא ובירושלמי נמי הכי איתא תמן תנינן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשין דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה אר"א תקנה תקנו בה כדרך שתקנו במציאה דתנינן המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם א"ר בא מתני' כשאמר לו שני שוורים מצאת לי וזה אומר לא מצאתי אלא א' אבל אם אמר לו שני שוורים מצאתי לך והחזרתים לך והוא אומר לא החזרת לי אלא א' בזה לא תקנו. ר' פדת בשם ר' יוחנן ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן בזה [תקנו] אבל בראשונה דבר תורה כהדה דתני יכול אם אמר ב' שוורים מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא א' יהא חייב ת"ל או מצא אבידה וכחש בה פרט לזה שלא כחש [פי'] משום דמנתחי אהדדי אבל אם אמר עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך שני שוורים והלה אומר לא משכתי אלא א' לא בדא תקנו ודכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא בחמשין לא בזה תקנו שמעינן מהא דר' יוחנן פליג אדר' יצחק דאילו לר' יצחק חזרת שוורים כמציאת כיסין וחייב שבועה דהא טעמיה דר' יצחק דפטר במציאת שוורים משום דמנתחי מהדדי אבל בחזרה דליכא למימר הכי נשבע ואילו לר' יוחנן אפי' בחזרת שוורים אינו נשבע וה"ה למציאת כיסין או בחזרתן וכיון דר' יוחנן פליג עליה דר' יצחק אין הלכה כר' יצחק ואין הלכה כראב"י ואיכא נמי למימר דר' יוחנן לא פליג עליה דר' יצחק במציאת כיסין מקושרים דנשבע משום דאיהו

קא תבע ליה תחלה כדרך שפירשתי למעלה אבל בחזרת שוורים אע"ג דליכא למימר דמנתחי מודה ר' יצחק דאינו נשבע משום דאיהו לא תבע ליה תחלה הלכך משיב אבידה הוי ופטור ואין לנו ראיה מכאן לא לסייע ולא לדחות אלא שיש הוכחה בדבר דמדקאמר דכוותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה וכו' לא בזה תקנו ולא קאמר כך אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו וכו' ש"מ דכה"ג תקנה היא ואינו נשבע וש"מ דלא סבירא לן כראב"י הלכך סוגיין כרבנן וקי"ל כוותיה. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד: **אמר המחבר** הרי שכללי השמועה מדברי הרב ז"ל דר' יצחק אתא לאשמועינן דטענת כיסין בקשירה כטענת ברי היא לישבע עליה ובגמ' מדקדקים עליו שהיה לו לפטור מפני שאינה טענה חזקה דאפשר בדרך רחוקה דמיעכל קטרייהו וחכמים פטרו טענה חלושה כגון זו דתנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ולפיכך העמידו שמועתו של ר' יצחק כראב"י דאמר אדם נשבע על טענת בן הבא בכח צוואת אביו שאינה ג"כ טענה חזקה וחכמים פוטרין עליה מפני תקון העולם שהוא כמשיב אבידה ששנינו בו לא ישבע מפני תקון העולם. אלו הן דברי הרב ז"ל וזה דרכו בפי' השמועה וכוונתו בפסק שלו לדחות דראב"י עם ר' יצחק מפני דברי חכמים עם סתם משנתינו ואנו לא דיינו שנבין דבריו אלא שנשיב עליהן אבל ללמד זכות על דעת רבינו הגדול הצרפתי אין דעתי נוחה עד שאכתוב תחלה כל מה שיש בו להשיב מה שאמר דרבנן מפני תקון העולם פוטרין בו אינו נכון בדין ואינו עולה בשמועה זו דכיון דסברי רבנן אבל בבנו מעיז ומעיז שאין טענה של ברי גמור הו"ל הפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה וכו' וכ"ש זה שלא התיר לעצמו לגמרי אלא עשה חסד הודה במקצת והשיב אבידה וכדרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע דאלמא היה לנו לפוטרו דבר תורה אלמלא מטעם שפירש חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והרי ראב"י לית ליה תקון העולם במוצא מציאה ופליג אמתני' ואעפ"כ פירשו לו בגמ' דאיהו סבר ל"ש בבנו אינו מעיז הלכך לאו משיב אבידה הוא הא אילו היה משיב אבידה היה פטור וכן השמועה פשוטה לפניך דהא מקשי' עליה דר' יצחק ור' יצחק לית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ופריק הוא דאמר כראב"י דלית ליה הכי והדר מקשי וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור ואי משיב אבידה היינו מוצא מציאה ופטור מתקון העולם מה חזרת על הראשונות הרי כבר אמרנו לך דלית ליה לראב"י תקון העולם כזו ועוד שהרי בגמ' לא לתרץ קושיא זו הם באין ור"א בן יעקב וכי ל"ל משיב אבידה פטור מפני תקון העולם אלא ודאי דרך משובש הוא זה תדע דקאמרינן מוצא מציאה לא ישבע ולא קתני פטור כלומר פטור מן הדין ולא הזכירו לעולם במשיב אבידה מפני תקון העולם

ולא במוצא מציאה פטור סתם אלא לא ישבע ומפני תקון העולם וכן תראה במס' כתובות בפ' האשה שנתארמלה דאמרי' וליתני מודה ר' יהושע באומר לחבירו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא אמרו משיב אבידה הוי ש"מ דינא קאמרי' דאי לא הול"ל התם אי לרבנן ואי לראב"י חיובי מחייבינן ורבנן הוא דפטרי ומקשה גופיה היאך הקשה תקנה הא ר' יהושע דינא קתני והתם בשבועות דקא מתמה סתם וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור מאי קושיא הול"ל ל"ל משיב אבידה פטור והא לא תנן אלא המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ועוד דהא לא מתרץ מידי בהא דלכולהו טעמי נמי לית ליה לראב"י משיב אבידה פטור כדכתבינן לעיל אלא ש"מ דמשיב אבידה דבר תורה פטור וכן נמי מוכיח בפ' הגוזל דקאמרי' גבי מודה מקצת בפקדון מדבר תורה ומאי שנא מלוה כדרבה מלוה הוא דאינו מעיז אבל פקדון מעיז ומעיז כלומר ואי כופר בכל פטור בפקדון מודה מקצת נמי פטור בו אלמא כל היכא דמעיז ומעיז מודה מקצת ככופר בכל הוא דבר תורה וראוי הייתי עכשיו לפרש כל אותה שמועה מפני שהיא מסתבכת בזו אלא שאיני רוצה להאריך בכאן וכמה שהוא מפורש ביד אחרים אבל דבר מפורש הוא משום שזו הטענה שאמרו חכמים בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומעיז לפטור הבן מדבר תורה הוא עכשיו אשוב על שיטת השמועה דבר ברור הוא בשבועות שאין מודה מקצת חייב עד שיטעננו ברי במנה ואח"כ יודה לו בחמשים לא שיודה תחלה מעצמו בחמשים ויטעננו בסוף במנה וכן הילך פטור ולפיכך אין המוצא מציאה חייב בשבועה דבר תורה אלא כגון שראה כיסו ביד חבירו אמר לו מה טיבו אצלך מושלך בדרך מצאתיו ואיני יודע בעליו אמר שלי הוא ויש לי עדים בדבר או שאתה מכיר בו שהוא שלי שבכך הוא חייב להחזיר לו וטענו שכיס אחר מצאת עמו שהרי שניהן קשורין נפלו ממני והלה אומר שלך הוא וא' מצאתי והוצאתי ממנו דלאו הילך הוא כזה וכיוצא בו חייב שבועה מן התורה לפי שהוא טענת ברי לדעת ר' יצחק וטענה במקצת והודאה במקצת שאין כאן דין מיגו ולא הילך אלא כל דיני מודה מקצת עליו אבל חכמים פטרו אותו ולא מן הדין אלא שא"כ אין אדם מגביה מציאה ומכריז עליה שמא יתגלגלו הדברים ויבוא בה לבית השבועה ולפיכך דקדקו על דר' יצחק ולית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ומפרקינן לית ליה מדראב"י דאמר אדם נשבע על טענת עצמו ואינו פטור מפני תקון העולם אם תחייב אותו אין לך מודה מעצמו שמא תגלגל עליו שבועה אלמא אין לו תקון העולם בזו והדר מקשי וראב"י לית ליה משיב אבידה פטור כלומר נהי נמי דלית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם אבל משיב אבידה פטור מן הדין הוא והיכי סליק אדעתא דלית ליה ופריק ואזיל

עד דמפרש בדרבה פליגי דראב"י סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא לפטרו מן הדין ואע"פ שראוי לפטרו מפני התקנה שהתחיל בהודאה לית לן מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם והיינו דר' יצחק ורבנן סברי משיב אבידה הוא ופטור אפי' מן הדין ופי' הענין כגון שאמר מנה הלוני אביך ביום פלוני ברי לי שלא פרעת כלום תנהו לי פרעתי לו פרס ה"ז מודה מקצת מן הדין לדעת ראב"י דאמר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז אלא שראוי לפטרו מפני תקון העולם שהודה בתחלה וראב"י לית ליה הכי זהו ענין השמועה על דרך מי שהעלה דר' יצחק כראב"י וזה מוסיף כח לפסוק הלכה כמותו מפני שאין לנו בגמ' שלנו אמורא שסובר אלא כדבריו והלכה כבתראי. ומה שהביא הרב ז"ל כר' יוחנן ירושלמי דברי תימה הם אלא שכבר הרגילנו הרב בכך שאין בעלי הוראה פוסקים כהאמוראים הירושלמיים החולקים עם בעלי התלמוד שלנו שא"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בבהמ"ד אבל אין דעת רבינו הגדול ז"ל כפי' הזה שכתבנו ולא דברי ר"ח ז"ל כן וכן פי' ר"ח ז"ל דמעיקרא דייקי' בגמ' ור' יצחק לית ליה מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם שלא ימנע אדם מלהודות כלל ואין ראב"י פוטר בכך אלמא אין לו תקון העולם בזו וכן במוצא מציאה והדר מקשי ותסברא דראב"י בטענת עצמו מחייב וכי לית ליה משיב אבידה פטור דהוא פטור מן הדין אלא התם בשטענו אחר עסקינן לרב בטוענו קטן ומסקנא כדרבה דר"א סבר ל"ש בו ול"ש בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא ותקון העולם ודאי ליכא כיון דטענו אחר ורבנן סברי משיב אבידה הוא ופטור מן הדין נמצא עכשיו דר' יצחק יחידאה היא ופליג אמתני' ומתני' הויא תיובתיה אלא דתניא כוותיה הלכך ליתא לדר' יצחק מקמיה מתני' לפיכך נשמטה מן ההלכה ולענין פסק הלכה כראב"י מסתברא כזקנותו דרבינו הגדול ז"ל דרבנן אפי' בטוענו גדול בברי בפני הודית לו פטרו משום דבו הוא דאינו מעיז שיודע במה שנינו לבינו בברי אבל בבנו מעיז יכול לומר שלא להשביעני הודיתי או שמא היה לי אצלו הלואה אחרת ויצאה זו בזו או דבר קנוניא היה ביניהם וכן כיוצא בענינים אלו וכן פי' רש"י ז"ל דרבנן פוטרין אפי' בטוענו גדול הלכך ההיא דאמרי' מה לי הוא מה לי אבוה כראב"י אתיא והטעם השני משום שהגי' בסוף משום דמשנת ראב"י קב ונקי נכון וברור הוא שמא תאמר לא במקום רבים יאמר אלא עם היחיד הרי אמרו ביבמות בפ' הבא על יבמתו ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל וחכ"א הולד כשר ואיתמר עלה מ"ט דראב"י סבר לה כר"א והוינן בה ומי סבר לה והא קי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואילו בהא א"ר עמרם אין הלכה כר"א שמעי' מינה דמשנת ראב"י אפי' במקום חכמים קב ונקי היא וכן נמי מוכיח בפ' הדר בעירובין ושם ביבמות בפ' החולן איתמר אביי סבר לה כרב דאמר הלכה

כר"א ומוקי לה לראב"י אליבא דהלכתא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא רבא סבר לה כרב דאמר הלכה כר"א ומוקי לה לראב"י אליבא דהלכתא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא. כל אלו מעשים ברורים שמחזיקים הכלל הזה שהלכה כר"א בן יעקב בכ"מ ואע"פ שנמצא במיעוט מקומות אין הלכה כראב"י כללא להיכא דלא אפסיקא הלכתא איתמר אבל היכא דאיתמר אין הלכה בפירוש איתמר וה"נ אמרי' בפ' כיצד מערבין ובמקומות מועטים שנאמר בהן בתלמוד הלכה כראב"י בפ' אלו קשרים ובפ' השותפים שנדרו לתלמודן באו כענין שנאמר בתלמוד במקומות הלכה כדברי חכמים משום דלמא איכא דאמר מסתבר טעמי' דמאן דפליג הלכך מסתברא דהלכה כר"א בן יעקב כדברי רבינו ז"ל ומן הגאונים ז"ל שפסקו כדברי חכמים והירושלמי שכתב הרב ז"ל כך הוא דרך פירושו דר"א מנה לאבא בידך בגדול הוא ובטוענו ברי הלכך מן הדין חייב הוא אלא מפני תקון העולם פטרוהו כדי שיודה אדם ליורשים ולא יתיירא שמא מתוך הדברים יתגלגל שבועה דומיא דמוצא מציאה שהוא פטור מן התקנה ולא מן הדין ובא ר' בא ופירש דמתני' דמוצא מציאה בשני שוורים מצאת לי שהם טוענים על המציאה הא בטענת חזרה חייב ואין בזה תקנה לפי שהוא יכול להשמר ולהחזיר בעדים ולשון הירושלמי דקאמר החזרתי לך את שניהם והוא אומר לא החזרת לי אלא א' טעות סופר הוא דא"כ אין זה מודה מקצת אלא שני שוורים מצאתי לך והחזרתי לך א' מהם והוא אומר לא החזרת לי את שניהם לא בזה תקנו לפי שלא תקנו כלום בהחזרה כדפרישית. ור' בא לא חלק לגבי הבן כלום ולהכי לא אמר ודכוותה בבן ור' יוחנן פליג עלייהו ואמר דבחזרה תקנו דקסבר ר' יוחנן דמתני' משנה חתוכה היא בכל מוצא מציאה שלא רצו חכמים שיתחייב אדם במציאה שבועה לעולם אבל הראשונה דבר תורה דטענת שמא היא אבל עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך שני שוורים שלי לא בזה תקנו שאין כאן דין מוצא מציאה כלל שהרי ראה אותו מתחלה וכן עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה לא בזה תקנו אלא נשבע הלכך מתני' דשבועות בטוענו שמא ופטור מן הדין ולא מפני התקנה וכר' יוחנן איתא בגמ' דילן דאוקימנא במס' שבועות להא מתני' בדלא אמר ברי לי ולית ליה עסק בתקנות מוצא מציאה אלא משיב אבידה הוא ופטור הוא מן הדין דבר תורה:

דף כו:

כתב בהלכות א"ר חנין בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול וה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משבעינן ליה כגון דגדלי יתמי וטענו עליה טענת ברי וכפר איהו הא

ודאי משתבע:
כתב הרב ז"ל ונ"ל והוא שיהא בטענתם שתי כסף והודאה בשוה פרוטה או שיהא מקצת האפוטרופסות קיים בידו שהוא כהודאה אבל אם אין שם בטענת' כענין הזה אין משביעין אותו בשבועת המשנה אלא בשבועת היסת ולישבע להם ע"י גלגול על האפוטרופסות והכי איתא בשבועות. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד.
אמר המחבר אבל רבינו הגדול ז"ל לא אמר שיהו נשבעין בשבועת המשנה כלל אלא בטענת ברי כלומר כשאר כל הנתבעין שיטענוהו יתומים מנה לנו בידך מכך וכך שנטלת לעצמך או כלים הללו של אבינו היו ושלנו הם והלה אומר אין להם בידי כלום אלא מקצת לענין שבועת תורה ולשבועת היסת אין לכם בידי כלום שלא תאמר מכל דיני שבועות פטרוהו כי היכי דלא לימנע בא לומר לך שלא פטרו אותו אלא משבועת המשנה ששנינו בהם אלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופסין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובן הבית ועל אותה משנה שנינו האפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע כלומר ישבע אותה שבועה של אפוטרופסות שחייבו אותן חכמים מינהו ב"ד לא ישבע אותה שבועה אבל בשאר כל הנתבעין חייב הוא הלכך אם היה מקצת האפוטרופסות קיים בידו נמי אינו נשבע שלא נזכר חלקו ולא חלקו אלא לגבי אלו נשבעין שלא בטענה וזה פטור הוא מאותה גזירה לגמרי אבל מודה מקצת גמור בעינן תביעה בברי והודאה ממש נטלתי לעצמי משלכם חמשים ודבר מפורש הוא וא"צ להאריך בו:

דף לה:

כתוב בהלכות וקשיא לן ההיא דאמר רבא בהשוכר את האומנין האי מאן דאגר אגירי לדולא ואתא מטרא פסידא דפועלים ומסתברא לן דשאני אריס מפועל דאריס כשותף דמי וכו':
השיב הרב ז"ל ול"נ דבכל קבלנות נמי דינו הכי וניון דנחית לעבידתא כל מאי דמתרמי רווחא בההוא עבידתא לקבלן הוי דאי מתרמי ליה נמי טירחא יתירא עליה דידיה דמי הלכך רווחא נמי לדידיה הוא דהוי גם יש מי שאומר שאפי' פועל שהוא כמו זה הענין והיכי דמי דאתא ליה מיטרא בפלגי דיומא כי הכא אי נמי משהתחיל במלאכה הוי פסידא דבעה"ב ואי איתי ליה עבידתא רווחא מיניה א"נ דכוותה עביד ואי ליתי ליה יהיב ליה כפועל בטל דכולי יומא דדמיא להא דאמר רב' האי מאן דאגר אגירי לעבידתא ושלם לעבידתיה בפלגי יומא אי איתי ליה עבידתא דניחא מינה עביד דקשיא מינה לא

עביד ויהיב להו כפועל בטל וכיון דאתא מטרא בפלגי יומא כמאן דשלים עבידתא דאמי ואי לית ליה עבידתא דכוותה יהיב להו כפועל בטל והיינו פסידא דבעה"ב והא דאמר רבא דאי אתא מטרא פסידא דפועלים בשלא התחילו במלאכה קאמר אבל משהתחילו במלאכה משמיא הוא דסייעי בהדייהו תדע שאם שכר פועלים לקצור קמתו ובא הרוח ושברתה או שבאו נמלים וקרסמוה הלא נותן להם שכרם משלם והא נמי להא דמיא. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר זו הסברא של י"א טעות היא שלא אמרו במשלם עבידתא דמסר ליה אחריתי ואי לית ליה דנותן שכרן כפועל בטל אלא משום שבעה"ב היה לו להתנות לפי שאין הפועלים יודעים בעסקיו של בעה"ב אם מלאכתו נעשית בחצי היום או שאין לו מלאכה כיוצא בה למסור להם דומה למה שאמרו שם בנהרא דפסיק אי לא הוה רגיל דפסיק פסידא דפועלים ואי פועלים בני דההוא מתא נינהו פסידא דפועלים ואי לאו בני דההוא מתא נינהו פסידא דבעה"ב לפי שזה היה לו להתנות וזה לא היה לו להתנות ולפיכך אמר רבא אתא מטרא פסידא דפועלים אתא נהרא פסידא דבעה"ב דאיהו דידע בנהרא ובארעיה ועליה דידיה רמיא מלתא לאתנויי ובפ' הנוזל בתרא נמי אמרי' השוכר את הפועל להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שהבריא נותן לו שכרו משלם דעבד שליח שליחותיה דאלמא אם לא עשה שליחותו אע"פ שהבריא קודם שישלים שליחותו או שבאו לו דורמסקין ממקום אחר וא"צ לאלו של שליח אינו נוטל שכרו תדע דהא בשמעתין אמר דכ"ע מטרא דאריס היא אלא דרב יוסף סבר השקאה דוקא ולא גשמים ורבה סבר כל מידי דמשקה ואילו התם גבי פועל רווחא דבעה"ב היא דהא אי אית ליה עבידתא מסר להו ואי מוצאין להשכיר עצמן אינו נותן להם אלא כמה שעשו וכן מפורש בתוספתא ולענין קבלנות שהורה הרב ז"ל דכל רווחא דמתרמי ליה דקבלן הוי אין לי ללמוד בה ראיה אלא שאמרו בירושלמי בפ' הגוזל גבי שטף נהר חמורו וחמור חבירו תני הניח את שלו להציל את של תבירו ועלה של חבירו מאליו אינו נזקק לכלום וזו קבלנות היא אצל חבירו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי והתחיל בה שהרי ירד להציל ונזדמן בו ריוח ולא הוצרך לקבלנותו ואין הריוח לקבלן אלא לבעה"ב. (חסר כאן):

דף לז:

כתוב בהלכות ואע"ג דקי"ל דבעינן תנאי כפול הני מילי באם תשמשי ולא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן [וגו'] ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל בע"מ לא דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

השיב הרב ז"ל האי טעמא לא מחוור דהיכא דבעינן תנאי כפול אי לא כפליה לתנאיה תנאי בטל ומעשה קיים ואי לא בעי תנאי כפול אי לא כפליה לתנאיה תנאו קיים ומעשה בטל וא"כ היכי אמרי' דכמעכשיו דמי אלא הו"ל ז"ל למימר אבל בע"מ לא דתנאי בני גד ובני ראובן לא הוה בע"מ וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. ושמעתי דאיכא רבוותא דאמרי דכי בעינן תנאי כפול ה"מ בגיטין וקדושין אבל בממונא לא וזהו תימה כי עיקר תנאי בני גד ובני ראובן בממונא הוה ואי ילפינן מיניה כ"ש דבממונא ילפינן לה ואם יטעון טוען ויאמר היינו טעמא דלא בעינן בממון תנאי כפול דתנאי בני גד לא הוה ביה מעכשיו ודמיא להההיא טעמא דאמרי' בע"מ. איברא מעשה מעכשיו הוה ביה דהא כתיב ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וכו' את ממלכת עוג וגו' וכתיב ובני גד בנו וגו' ובני ראובן בנו וגו' ויתן להה משה את הגלעד למכיר וישב בה. ונ"ל דההיא מימרא לאו דסמכא הוא. עד כאן דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר פסק זה שאמור בהלכה איני יודע ותקון זה שתיקן הרב ז"ל איני מכיר שהרבה ע"מ וכן מעכשיו שהצריכו אותן בגמ' לתנאי כפול ודעת הגאונים רחבה מדעתנו הם ידעו מה שאמרו אבל לענין מה שהורו דכי אמרי' דבעי תנאי כפול ה"מ בגיטין וקדושין אבל לא בממון זה דעת רבינו בעל הלכות הוא שהוא ז"ל כתב כן בתשובה ובזה יש לנו ללמד עליו זכות שלא אמר כן לדעת ר"מ דר"מ ודאי בממון אמרה דומיא דתנאי בני גד ובני דאובן כמו ש**השיב הרב ז"ל** ועוד שהרי בגמ' איפכא איתמר כדאמרי' בסוף פ' שבועת העדות כי לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא אבל באיסורא אית ליה ודקא קשיא לך סוטה ועדים איסורא דאית ביה ממונא שאני הא למדת שלא הצריך ר"מ תנאי כפול בגיטין וקדושין אלא מפני דין ממון שבהם דאילו באיסורא גרידא אית ליה מכלל לאו הן אבל דעת רבי' הגדול כדעת ה"ר שמואל הצרפתי ז"ל שכתב בפ' יש נוחלין בפירושי ב"ב שלו ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמרי' בפ' מי שאחזו אתקין שמואל בגיטא דש"מ וכו' ה"מ לענין גיטין וקדושין הוא דבעיא תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמלתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ומיהו דיני וממונות לא בעיא תנאי כפול אלא גלויי דעתא בעלמא תנאי הוי. אלו הן דברי הרב ז"ל. וכן נראין ודאי הדברים דסוגיין בכולה תנאי דר"מ בתנאי כפול יחידאה הוא ורבנן פליגי עליה ואין לנו הלכה כיחיד אלא מתקנת שמואל בגיטין ושמואל לכתחלה תקון למיחש לספק איסורא א"נ סבר דלמא איכא דסבר לה כר"מ ואתי לאכשורי לגיטא ושרי אשת איש לעלמא כדאיתמר בשטרא דיתמי בכתובות הא לענין גיטין וקדושין לקולא ולדיני ממונות בין לקולא בין לחומרא לא בעינן כפול דקי"ל כרבנן דפליגי עליה דר"מ דאית להו מכלל לאו

אתה שומע כן דאשכחן בד"מ דאפי' גלויי דעתא דתנאי נמי מהני בהו ומבטל מעשה ואצ"ל תנאי גמור שאינו כפול. וכבר ראיתי לה"ר אברהם עצמו ז"ל שכתב כן בפי' מס' קדושין שלו בההוא גברא דזבנינהו לנכסיה דבעי למיסק לא"י ובעידנא דזבין לא אמר ואיסתפק לן בגמ' דברים שבלב אי הוי דברים אי לא ש"מ דאי הוו דברים בטל מקח ואע"פ שאין כאן תנאי כפול דלא בעינן תנאי כפול בד"מ אלא בגיטין וקדושין אלו דבריו ז"ל ואע"פ שמקצת חכמים מתעקשים בזה ואומרים דגלויי דעתא עדיף מתנאי שאינו כפול שי"ל אילו הוציא הדבר כשפירשו היה מוציאו כהלכה דבר שאינו הגון אמרו שד"מ אין לתלות בגזירות הכתוב אלא דברים שהדעת נוטה לדין הם והדבר ידוע שמי שהתנה אם אלך לא"י שדי מכורה לך וכן אם תלך לא"י שדי מכורה לך כענין תנאי של בני גד ובני ראובן בכולן גלה דעתו בבטול המכירה יותר ממי שרמז לעלות לא"י אני עושה וכן ההוא דזבין אדעתא למיסק לבסוף לא סליק ולא אתדר ליה וההוא דאמרו ליה אי בעית קלקלת תרוייהו מפני שגילה דעתו בשעת מכירה כדי שאלך לא"י אני עושה נתקיים התנאי והרי הוציא תנאי מה שבלבו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה וא"ת התם בכופל דיני התנאי. אדעתא למיסק קאמרינן לא שהתנה תנאי שלם שאילו בתנאי גמור אין אומרים לו קום ליק כדאמרי' התם ע"מ שתכתבו לי את השטר חוזר בזה ובזה שאין בתנאי חיוב אחר אלא בטול המעשה אלא בשאמר סתם על דעת לעלות אני מוכר הלכך אמרי' ליה הרי דעתך עליך עלה והצלח והנה זו ראיה גמורה כפי דעתם ואם נדחה אנחנו ונאמר שלא מצינו לר"מ תנאי כפול אלא בתולה בדעת חבירו אם יעברו בני גד וכו' שי"ל גומר ונותן על ספק הוא אבל תולה תנאי בעצמו לא דאי לא תימא הכי כל אסמכתא קניא עד שיכפול אם ישנה הלכך אפי' בגלויי דעתא בטל מקח ואפי' לר"מ ולא היא שהרי אמרנו במוציא אשתו משום איילונית וכן במוציא משום שם רע ומשום נדר דלר"מ בעינן תנאי כפול ואע"פ שאינו כענין תנאי בני גד לפי שהוא תולה במה שעבד ונראין הדברים בגמ' דלא בעינן בהו תנאי גמור לא לר"מ ולא לרבנן אם את איילונית הרי גיטך אלא כגון שאמרו משום שם רע אני מוציאך והטעם לפי שאינו דומה לתנאי בני גד שהוא תנאי בדבר שעבר ואעפ"כ בעי ר"מ כפילא דכפל לר"מ הוא בכ"מ (הוא) דלית ליה מכלל לאו הן בין בשבועות בין בנדריה וכן בפסוקי התורה הלכך נתקיים מן הענין כזה שאין הלכה כד"מ בד"מ כלל. ולענין איסורין נמי שנינו המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר ואוקימנא מאן חכמים ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי והתם כר' יהודה קי"ל לפי דברי רבינו הגדול שפי' ר' יהודה שתיקותיך יפה לך מדבוריך דלמא שייך בהא מלתא קלקולא ובפ' איזהו

נשך גרסי' ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו אינגיד ואיתנח אמרה ליה דביתהו אמאי מתנחת אי קיימת דידך אנא וא"ר זביד פטומי מילי בעלמא נינהו וא"ל בר אתא מדיפתי לרב הונא אי לאו פטומי מילי בדידיה קיימא למשדא תנאה בגיטא א"ל מהו דתימא הוא גופיה אדעתא דידה קא גמר ויהיב קמ"ל וזה התנאי איני רואה אותו מתקיים על דרך תנאיו של ר"מ שאם אמר לה תחלה ה"ז גיטיך אפי' היה תנאי של בעל שאין בו פטום כגון שאמר הוא ואי קיימנא דידי את הוה ליה ה"ז גיטיך ואם לא מתי לא יהא גט ומעתה מעשה קודם לתנאי הוא ואם אמרה היא ונתן הוא נמי אפי' בתנאי הבעל אינו מתקיים דהו"ל אם לא מתי לא יהא גט וה"ז גיטך ובעינן הן קודם ללאו אלא ש"מ דלא בעינן כל דקדוקי תנאין דר"מ אלא שחוששין בהן להחמיר וטעמא משום דאיתתא פטומי מילי קא עבדה ונעשה כמאן דאמרה ליה מדעתי הוא הא בתנאי גמור אי קאים בטיל גיטא ואולי יש מבעלי הסברות המשובשות שיהו סבורין לומר משום דפטומי מילי נינהו גם זה מן השיבוש שהזכרנו עליו למעלה שלא יהא תנאי שלה שלו כשיחה בטלה שלה או במקצת רמז וגלוי דעת אלא שאין הלכה כר"מ כמו שפירשתי ותמה על עצמך וכי מי פסק כמותו שיהא קשה עלינו לדחותו שאילו משום תקנת שמואל בגיטין לחומרא הוא כתקנת רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם מדר' יוסי דאיהו פסק כוותיה ותקנת ר' יהודה בשטרות קני לך דקלין תאלין והוצין דאע"ג דלא כתב ליה קני מיהו שופרא דשטרא הוא אלא מיהו בחדא מלתא אשכחן וגמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן דקי"ל ביבמות אין תנאי בחליצה ומפרש עליו בפ' המדיר ומשום דכל תנאי מהיכא גמרי' מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומה ע"י שליח כי התם הוי תנאיה תנאה דלא אפשר לקיומיה ע"י שליח כגון חליצה לא הוי תנאה וי"ל שאני תנאי כפול שצריך היה הדבר לאמרו כדאמר ר' תנינא בן גמליאל א"נ שאין לך תנאי בכתובים אינו כפול והוו להו ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין כדברי רשב"ג א"נ משום דאשכחן לענין איסורא גרידא דאפי' לר"מ אית ליה מכלל לאו הן משתויי יין ושכר אתיא כדאיתא בשבועות וגמרי' מינה אנו אפי' לענין ממון אבל לגבי תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח אפי' רבנן מודו דגמרי' מבני גד ובני ראובן ומלתא דטעמא נמי הוא דכל מעשה שא"א לעשותו ע"י שליח מעשה רבה הוא ולא אתי דבור ומבטל לה ומדאית לך מכלל לאו הן שמעינן נמי דלא בעינן הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר דבכלל לאו הן ובכלל הן לאו לא שייכי כל הני ויש מי שאומר דתנאי קודה למעשה בעינן דסתם לן תנא הכי כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל ואף רב חננאל כתב שם אע"ג דלא אשכחן לה אלא אליבא דר"מ הלכתא כוותיה דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דהא מתני'

סתמא הוא וכולהו הלכתא נינהו וזה אפשר הוא עם תנאי שאינו כפול שאפי' כשנשמע מכלל הן לאו ומכלל לאו הן כיון שאמר מעשה תחלה עשאו עיקר ותפוס לשון ראשון ולזה הסברא אף בדיני ממונות בעינן תנאי קודה למעשה שהרי משנה זו בדין ממון היא שנויה הא אם אמר שדה מכורה לך אם אלך לא"י אינו תנאי. ואין דברינו שכתבנו למעלה מסכימין כך ורבי' הגדול ז"ל מפורש אמר בתשובה שלו שכל אלו הדקדוקין כולן ותנאי קודם למעשה עמהן אינן צריכות אלא בגיטין וקדושין שהן אסורא וכן הדעת מכרעת שאין לחוש לאותו התם משנה בדין ממון ואע"ג דפסק רב נחמן בסיפא הלכה כר' יהודה בן תימא ואיתמר עלה מתני' נמי דייקא משום דהתם לן תנא כוותיה מדלא פסקו בריש הלכה כאבא חלפתא משוה ר"מ ש"מ שאין לסמוך על תנאי דבני גד ובני ראובן בכפול ותנאי קודם למעשה ושאר דקדוקין שבו כולהו בפלוגתא דר"מ ורבנן תלו וסתמי אחריני כרבנן איכא טובא הלכך לא סמכינן אהך סתמא דיחיד דמאי אולמה מהנך דרבים ובפ' האיש מקדש מצינו בירושלמי ר' חייא בשם ר' יוחנן כל תנאי שמעשה מתחלתו מקודשת לחומרא גם זה סיוע לדברינו שכתבנו וע"כ השיגה דעתנו לפרש דעת רבי' הגדול ז"ל בענין הזה ואע"פ שמקצת הגאונים חולקים בכך דבריה עתיקים הם. וראיתי עוד בדבר הרב ז"ל שיטה משתבשת עלי והוצרכתי להתלמד בה שאמר הרב ואם יטעון טוען ויאמר היינו טעמא דלא בעינן בממון תנאי כפול משום דבתנאי ממון הא אמרי' כל דאי לא קני מאי איכא דאמר מעכשיו ובמעכשיו לא בעינן תנאי כפול דתנאי בני גד ובני ראובן לא היה במעכשיו זו היא הטענה והרב משיב עליו דתנאי בני גד ובני ראובן כמעכשיו הוא ואני אומר שזה הטוען כבר הכריח את הרב ז"ל לחלוק על הגאונים שלא מדעתו שהם ז"ל כך הם אומרים דכל מעכשיו וע"מ אינה צריכים לתנאי כפול וכן תמצא באותה תשובה של רבינו ז"ל שהזכרתי וכן בגליוני תשובות של רבינו האיי גאון ז"ל וכן בחבורי רבני ספרד האחרונים ועוד שטעמים הללו שהרב אומר שאין תנאי בני גד ובני ראובן בע"מ והטוען אומר שאינן נמי במעכשיו ולפיכך אינן צריכים לכפול. היפך אני רואה בגמ' שא"כ כל תנאי דע"מ או של מעכשיו אע"פ שכפל תנאי בטל ומעשה קיים דודאי מימר קאמרי' כדאמרי' בגמ' כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם באה לאפוקי הכא דעל מנת ולפיכך תנאו בטל וכן הדין לפי שהמעשה נתקיים במעכשיו שבו ושוב אינו מתבטל ועוד בר מן דין שהטוען הזה טעות גדול טען על הרב ז"ל שלא ראי אסמכתא כראי תנאי בני גד ובני ראובן דהתם מקרה הוא שהתנה על עצמו אם לא הבאתי לך מכאן ועד ל' יום החזר לו את שטרו הלוהו על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי סמך בדעתו לעשות ולא

נזדמן לו לפיכך לא קנה הלה שזה לא גמר להקנותו וגבי תנאין על הקונה הוא שהטיל תנאו אם יעברו בני גד ובני ראובן והקונה בדעתו לקיים תנאו ולקנות הלכך זה שתלה בו מעיקרא וגמר ואקני ודבר ברור הוא זה שכל מה שתראה בגמ' באסמכתא באה לא באתי ולא עשיתי הוא וכל מה שתראה בתנאין של ממון באם תצא ואם תעשה וכן לא מצאתי בכל מיני אסמכתא בתלמוד אלא תנאין של בטול מעשה אם לא באתי תקנה אם לא פרעתיך תקח אבל בקיום מעשה אם אלך למקום פלוני שדי קנויה לך וכיון שלא השגיח ועשה מעשה לעבור על תנאו גמר ומקנה הוא ובתולה בדעת אחרים יש דרכים חלוקים לאסמכתא וכבר בררתי אותה יפה בהלכות מס' נדרים אבל בתולה בדעת קונה לבדו דבר פשוט הוא שאין בו משום אהמכתא כלל שאילו לדברי הרב ר' אברהם ז"ל אין לך תנאי בכתובים ובתלמוד בדיני ממונות שלא יהא צריך מעכשיו ואין זה נכון מ"מ לפי דרכינו נשמע לדברי הכל שאין אסמכתא בגיטין וקדושין שהרי כמה פעמים שנינו בהן אם לא באתי בלא מעכשיו למדנו שלא הוזכרה אסמכתא אלא בדין ממון:

דף לט.

כתוב בהלכות מר סבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי ומעכשיו אם מתי ומר לא סבר כר' יוסי והו"ל כאם מתי גרידא והלכתא כרבנן: **השיב הרב ז"ל** ובפ' יש נוחלין כתב הרב ז"ל דאיכא מרבוותא דאמרי דשאני ממונא מאיסורא וגבי ממונא קי"ל כר' יוסי וגבי איסורא עבדינן כרבנן וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב ואני אומר אם איתא דהכין הוא עבדינן לחומרא והיכא דלא כתב ביה מן יומא דנן ולעלם ומת בתוך הזמן חולצת ולא מתיבמת אלא דקשיא לי רבותינו בתר רב הוה דהיינו ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג ברבי ועבדו עובדא כוותיה דר' יוסי בגיטין ומעשה רב ואי משום תקנת רב בגיטין לא איריא דהכי סבר. דלמא איכא בי דינא דלא ס"ל כר' יוסי ואתי לקלקולי מש"ה תקון לכתחלה דליכתבו הכי בגופא דגיטא ואי משום דאמרי' מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי [משום דהאי תקנתא למאן דפליג על ר' יוסי] היא ומשום חשש דבר פלוגתיה הוא כנ"ל ול"ק מידי דרב אדרב. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד.

אמר המחבר חזרנו על כל צדדיו ולא מצינו גט הזה יוצא מידי ספק דהא ר' יוחנן פליג אדרבותינו דא"ר חייא בר אבא אמר [ר"י] ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג ברבי הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו לומר שאין הלכה כמותו ואפי' רבנן דדריה פליגי עליה ובירושלמי נמי אמר ר' יוחנן בי דינו חלוק עליו בגיטין וקי"ל רב ור' יוחנן

הלכה כר' יוחנן ואי טעמיה דר' יוחנן דפליגי אדר' יוסי דלית ליה זמנו של שטר מוכיח עליו ליתא לדרב בין בגיטין בין בשטרות דהא דר' יוחנן עדיפא מדידיה ורב גופיה לא סמך אסבריה ואתקין לאפוקי מדר' יוסי וזו היא סברת רב נחשון הגאון ז"ל שאמר רבינו בשמו נהיגי במתיבתא כרבי יהודה בתקנתא אבל דעתו של רבינו וקצת הגאונים שלא לדחות הלכה מפורשת שפסק רב כר' יוסי בשטרות דהא רב הונא ור"נ קבלוה מרבה בר אבוה וטעמיה דר' יוחנן בגיטין איכא למימר משום דקסבר מודה ר' יוסי בעל פה א"נ אין הלכה כמותו בעל פה כטעמא דלישנא קמא דרב הונא לעיל בפירקין א"נ לא הודו לו כל סייעתו לעשות מעשה בזמנו של שטר מוכיח עליו שלא סמכו חביריו בהיכר זה אלא בשטרות ורב גופיה כוותייהו ס"ל ודרש ותקן מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דלא ליתי למיסמך עליה בספק איסורא דאשת איש וזו היא סברא של קצת גאונים. ורבינו ז"ל שכתב בפ' מי שמת לא דמי גיטין לשטרות דהכא ממונא והתם איסורא ומ"מ חולצת ולא מתייבמת היא לחומרא. ובהלכות גדולות נמי דחו לדרבותינו מדר' יוחנן וכך כתוב שם ורבותינו התירוה לינשא סבר לה כר' יוסי ולא היא לעולם אינו גט ואסורה לינשא כדאמרי' א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ר' יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה ולא הודו לו כל סייעתו ואמרי לה כל שעתו מאן לא הודו לו רבנן והו"ל יחיד ורבים וקי"ל הלכה כמתני' דאינו גט ולא כרבותינו דהתירוה לינשא ע"כ בהלכות וכ"נ שלא נתכוונו אלא להצריכה חליצה לא שתתייבם:

דף לט:

כתוב בהלכות ענין הזורק גט לאשתו והוא בתוך ביתה או בתוך חצירה וקצת הסוגיא השמיטו משם:

השיב הרב ז"ל הניח הרב ז"ל דברים הרבה מזה הפרק ולא ידעתי למה כההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו ונפל בפסלא כולא מלתא כדאיתא וכי האי מלתא דא"ר חסדא לקמן רשויות חלוקות לגיטין ורבא סייעיה ממתני' ושמעתתיה דרבא דאמר ג' מדות בגיטין ושמעתיה דאביי דאמר שתי חצירות זו לפנים מזו משא"כ בקופות ושמעתיה דר' יהודה דאמר היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ושמעתיה דר"נ דאיפליג בין נמחק דרך עליה לנמחק דרך ירידה ובנשרף בין שקדם גט לשריפה לקדמה שריפה לגט וכן בעומדת בראש הגג וזרקו לה דאמרי' כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת ואוקימנא בגג שיש לו מעקה א"נ בפחות מג' סמוך לגג וכו' כל אלו השמועות הניח הרב ז"ל ולא ידעתי על מה ואולי כי הוא סובר דשמעתיה דשמואל דא"ל לרב יהודה שיננא

כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דוחה כל הענינים האלו דפסלא ודראש הגג ודחצירות זו לפנים מזו ודקופות ואם מזה הטעם דוחה אותה שגגה היא שלא נאמרו דברי שמואל אלא ברה"ר או בסימטא אבל בגגות וחצירות לא אמר ומגורשת על הדרכים שפירשו בהם. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ורבינו הגדול מקצר ומדלג בענינים הללו א' שלא לפרסם בהם קולא כמנהגו בכל מקום הראוי להחמיר שלא ליתן איסור חמור לשיעורין בין פחות מג' ליותר מג' בין דרך עליה לדרך ירידה וקדם גט לדליקה לקדמה דליקה לגט וידוע זה כמנהגו בהלכות אבל לאמת שרב חננאל דוחה את כולם בקבלה שלו מדשמואל וכך אמר קבלנו מרבותינו שאפי' זרקו לה בחצירה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסי' בירושלמי המחוור מכולם עד שיתננו לידה ולדעת זו עובדא דרבא בגיטא בההוא דש"מ דריש פירקין לפסלה על האחין הוא וא"נ רבא עשה ביה מעשה האחרונים חשו לדשמואל דפקדיה לרב יהודה לחוש דא"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה עד דמטו גיטא לידה לא רצה לסמוך על משנתינו לא במאי דקתני סיפא קרוב לה מגורשת ולא במאי דתנן ברישא בחצירה מגורשת דכולה מתני' דחויה היא לענין מעשה ואני אומר המחוור שבכולה האמור בירושלמי אף הוא לענין רה"ר נאמר ומחוור שבכל השיעורין של רב ושמואל ור' יוחנן קאמר וכן הוא ענין הסוגיא שם:

דף מג.

השיב הרב ז"ל הניח הרב ז"ל בעיי דאביי והם לדעת חכמים ותיקו דאיסורא לחומרא שאם אמר לה בתחלה חוץ מפלוני נטלו הימנה וחזר ונתנו לה ואמר הרי את מותרת לפלוני ופלוני חוששין שמא מאי דאסר שרא ומאי דשדא אסר וקא אסר לה אכ"ע חוץ מאותו פלוני והגט בטל ולא תינשא בו ואם מת חולצת ולא מתייבמת. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר איני רואה לזכות רבינו הגדול מן התשובה הזאת שכבר זכאי הוא מן המנהג שתפס [בכל ההלכות] שלא לכתוב דברים רחוקים שאינן מצויים בבני אדם שכן בזה הפרק עצמו השמיט בעיא דרבא בחוץ מקדושי קטן והנולדים ובעל אחותה וחוץ מזנותיך ושלא כדרכה וחוץ מהפרת נדרים ותרומתך וקדושין בשטר וכן כל כיוצא בהן בכ"מ אבל סברתי אומר שלפי דעתי אם נתן נט לאשה בחוץ מראובן ושמעון ונטלו ממנה כדעת חכמים ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון בודאי שאינו גט שזו נתינה אחרת היא ואין משמען של דברים לסמוך דבריו בנתינה ראשונה כדי

שנאמר מאי דאסר שרא ואפי' היה דעתו בכך להתירה אף לראובן ושמעון מ"מ הוא אומר שבנתינה ראשונה תהא מותרת לשאר בני אדם ובנתינה זו תהא מותרת לראובן ושמעון ונמצאו שתיהן פסולות לדעת חכמים וכ"ש לדברי ר"א דלא מתוקמא בעיא בחזר ונתנו לה משום דליכא למימר מאי דשרי אסר שכבר נתגרשה זו אצל שאר בני אדם ובידוע שעכשיו לראובן ושמעון הוא מתירה והרי הותרה לכולה ונ"ל לדעת ר"א אע"פ שנטלו ממנה וחזר ונתנו לה אינה מתגרשת לראובן ושמעון בגט זה לעולה ואפי' פירש. שכבר קנאתו לגמרי ועשה הגט שליחותו ויצא מתורת גיטו של בעל ודמי לשטר דכי משלם אינו חוזר ולווה בו שכבר נמחל שעבודו וזו סברא נכונה אבל פי' אלו הבעיות בשאמר שני תנאין קודה מסירה וכן פירשה ר' שלמה ז"ל שאפי' במוסר ומתנה בכדי דבור אין לנו שאין בגיטין משום כדי דבור ובין לענין היתרן של שאר בני אדם [לר"א] בין לרבנן לענין פסול הגט והכשרו נאמרו בעיות הללו:

דף מו:

כתוב בהלכות ומהא נמי שמעינן דלא בעינן עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה דהא רב הונא דאמר נישאת בעד א' וכתב ידי סופר שהולד ממזר והוא אומר הלכה כר"א בגיטין וכו':

השיב הרב ז"ל הריני כפרתו כי שגגה היא זו מלפניו ומיהא ליכא למישמע מינה מידי לר"א משום דמלתיה דרב דאמר דכתב ידו שנינו אליבא דת"ק מיירי ולעולם אפי' איכא כמה עדי מסירה כי ליכא שני עדי חתימה פסול מיהו רב גופיה לא סבר לה הכי אלא כר"א ס"ל דאי איכא עדי מסירה אפי' ליכא עדי חתימה כלל כשר וכ"ש כי איכא עד א' ואיכא עדי מסירה דכשר. הנה זאת הראיה אינה אבל האחרת שהביא מדברי ר"א עצמו שאמר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ובפ' השולח נמי הכי אמר משם ודאי יש ראיה כמ"ש בהלכותיו ואע"פ שה"ר אפרים ז"ל משיב על דבריו אין ממש בתשובתו ומפני תיקון העולם דאי מייתי סהדי קיימי לה עגונא תקינו להו דסגי בעדי חתימה אם נתגרשה בו שתינשא לכתחלה מיהו לר"א לכתחלה בעי עדי מסירה ועדי חתימה וכתוב בספר וחתום וכו' וכן דברי הרב ז"ל ועוד אני מביא ראיה על דבריו דאף ר"א מודה דסגי ליה בעדי חתימה דיעבד מדאמרי' מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול וכל הנהו שקלי וטריא בפרקא קמא בשמות מובהקים דטעמא דהנהו מילי דלמא אתי למיסמך עלייהו ואי ס"ד ר"א תרתי בעי ולא דסגי לה בעדי חתימה כלל מזוייף מתוכו אמאי פסול השתא אעדים כשרים לא סמכינן בלא עדי מסירה על עדים פסולים סמכינן

ותו לא מידי. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר אבל אין רבינו הגדול צריך כפרה מן השגגה הזאת דודאי שיטת התלמוד אמר דאי רב לת"ק קאמר ולדידיה לא ס"ל כלל הוו דייקי עליה בגמ' ומי אמר רב הכי והאיך רב הלכה כר"א בגיטין ולתרוצי רב מתני' קא מפרש וליה לא ס"ל וכ"ש דשיטה דשמעתא כולה דרב מודה בג' גיטין פסולין שאם נישאת הולד כשר דקאמרינן עלה התם זימנין אמר רב תצא וזימנין אמר רב לא תצא וכ"ש דמתני' גופיה אתיא דמודה ר"א בג' גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר ולא חלק אלא שאם נתנו לה בפני עדים כשר והא ת"ק בלא עדי מסירה וקא פליג עליה ר"א לקולא באע"פ ולא קתני ר"א אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים ואם לאו פסול והולד ממזר והיינו דתנן ספק גירושין כיצד כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' וסתמא כדברי הכל וזו ראיה מכרעת והיא מכוון ראייתו של רבינו ז"ל ותמה על עצמך לדבריהם מי לא משתמוט תנא ותני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים ר"א פוסל וחכמים מכשירין והראיה שכתב הרב ז"ל מדאמרי' מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול דלמא אתי למיסמך אעדי חתימה ראיה היא אבל מה נעשה שה"ר אפרים בעל המחלוקת הזו ז"ל כבר הוא יודע זו הראיה ועליה הוא חולק שהרי הוא רואה מפורש בגמ' ובהלכה שכל גט היוצא מתחת ידה של אשה בעדי חתימה נישאת לכתחלה וכשיבא הבעל ויערער מקיימת אותו בחותמיו ודיה והוא תולה לומר כיון דמעיקרא צריך עדי מסירה מימר אמרי דמידע ידעי הא מלתא ובעדי מסירה מטא לידה וכ"ת אפ"ה כי ליכא עדי חתימה נמי הואיל והגט יוצא מתחת ידה לימא נמי בעדי מסירה אמטייה ועדי חתימה למה דהא אמרת דמידע ידעי דבעו עדי מסירה היינו דאמר מר דאי מייתי עדי מסירה אתי בעל ומערער ומאי מערער דאמר איהי זייפתיה אבל בדאית בה עדי חתימה ומתקיים בחותמיו אפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה דהא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ושמעינן מינה דהיכא דקים לן דבלא עדי מסירה מטא לידה אפי' נתקיים בחותמיו פסול ולא תינשא בו. זו סברת הרב הזה כלשונה ומעתה לא יקפיד על ראיית ה"ר אברהם ז"ל שהרי הוא טוען במזוייף מתוכו דפסול שמא תינשא בגט זה וכסבורין לסמוך עליו ולומר בעדי מסירה בא לידה כשאר הגיטין החתומין בהכשר שתולין הכשרן בחתימות העדים והיא נישאת בו בחזקה של חתימה והוא מזוייף אבל אנו חוזרין לדון אחר טעמו של ה"ר אפרים על מי הוא סומך בחזקה זו שהוא אומר בודאי בעדי מסירה בא לידה אם על העדים החתומין בו והלא הם כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואפי' במדה"י כותבין לו ואם על הבעל הוא סומך אטו כל המגרש בבי דינא מגרש וכי

כל עמי הארץ יודעין שהלכה כר"א בגיטין ומוסר בעדי מסירה שלא כדרך שאר שטרות שהם נמסרין בינן לבין עצמן ועוד אם בא וערער לומר סבור הייתי שהוא כשר וביני לבינה מסרתי היכי לא משגחינן ביה השתא משום חשש לשמה דהיא מלתא דספרי וסהדי וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי חששו במדה"י משום חששא זו שהיא ביד כל עמי הארץ ובור וסתם אנשי לא גמרי לא חיישינן אפי' אי אתי בעל ומערער אתמהא. ועוד הרי שהיה אוכל שדה שלו ושל אבותיו והוציא הלה שטר שמכר לו או שנתן לו במתנה יתקיים השטר בחותמיו ומוציאין שדה מידו לדברי הכל ואינו צריך להביא עדי מסירה לפנינו ואפי' לר"א ומשום חזקה זו שתאמר בעדי מסירה בא לידו נעשה מעשה ונוציא ממון והלא אין הולכין בממון אחר הרוב וכ"ש אחר חזקה וכ"ש אחר דבר רעוע וקלוש כזה ועוד לטעמו של הרב הזה ז"ל כתב בכתב ידו ואין עליו עדים והוציאתו לפנינו תינשא בו לכתחלה דהא בעל מסר לידה ומידע ידע דצריך עדי מסירה ובעדי מסירה מטא לידה ומסתברא נמי מדאמרי' הלכה כר"א בגיטין אבל בשטרות כרבנן ש"מ עדי חתימה כרתי בין בגיטין בין בשטרות אלא שאין עדי מסירה כורתין בשטרות משום דבעינן למען יעמדו ימים רבים אלא אי ס"ד אין עדי חתימה כלום בגיטין היאך הוכשרו בשטרות והלא כאן וכאן ספר כתיב וזו ראיה גדולה וחזקה ותנן נמי כתבו העדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול ודאי לר"א נתנו לה בפני עדים כשר דהא לאו מזוייף מתוכו הוא ולא אתי למיסמך עליה כלל ודמי לשני גיטין פסולין דמכשר בהו ר"א בעדי מסירה כיון דפסולו ניכר מתוכו ולא אתי למשריא בהאי גיטא וכן סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה או בצד סופו כולה בעדי מסירה לר"א כשר וא"צ לפנים א"כ היאך שנינו פסול דהיינו פסול לגרש בו לימא תנן סתמא דלא כר"א והו"ל נמי מחלוקת ואח"כ התם דהלכה כסתם ור' ירמיה דמהדר אסתמי דלא כר"א לימא מהנך אלא ודאי כולה מתני' בעדי חתימה היא וקא תני דפסולין לדברי הכל שאילו רצה ומסר לה בפני עדים כבר שנינו שר"א מכשיר וכן הדברים מטין ונראין דחמשה שכתבו כלל בתוך הגט כולה מתני' בלא עדי מסירה הא שאם היו שם עדי מסירה כולן כשרין דמשום מזוייף מתוכו ליכא כיון שפסולו ניכר ולא אתי למיסמך עליה דהשתא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים או כתב ידו ועד דלענין שאר שטרות כשרין וגובין מנכסים בני חרי כמו שמפורש בירושלמי ואפ"ה בגיטין לא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו ומנסבא בהו כיון דפסולן ניכר אלמא כל שפסולו ניכר מתוכו לב"ד אין בו משום מזוייף מתוכו אע"פ שהעדים חתומין בו וכ"ש בהנך דטופס כל א' וא' שהן פסולין לגמרי אפי' בשטרות ופסולן ידוע בהן וכן נמי אמרי' בשמות מובהקין דעובדי כוכבים וה"נ בכתב על

הנייר המחוק ועל הדיפתרא דכשרין בעדי מסירה ואע"פ שעדים חתומין בהן ואין בהם משום מזוייף מתוכו כיון דפסולן ניכר. וכ"ש כשיש ריוח וזמן לכל א' וא' שהן מופסקים למראית העין דודאי כשרין בעדי מסירה. וא"ת שאין גט כשר בעדי חתימה בלבד אפקתא לכולה מתני' ושמעתא דעלה מהלכתא אלא כולהו בעדי חתימה בלבד וכל שהעדים נקרין עמו כשר בהן עוד ראיה לדבר מדאשכחן לשמואל דסבר עדיו בחותמיו זכין לו אלמא עדי חתימה כרתי דאי ודאי עדי מסירה לבד כורתין חתימה אינה עושה כלום ולא נהגו בה אלא כדי לסמוך על חזקתן שבעדי מסירה נתן ושמעינן ליה הכא דאמר הלכה כר"א אף בשטרות אלא ש"מ דר"א נמי מודה בעדי חתימה הלכך קאמר דמשעת חתימה זוכין לו ומאן דבעי דלימטי שטרא לידיה נמי עדי חתימה זוכין לו דמשעת מסירה ואע"ג דלא מסר לו בעדים גם זו ראיה גמורה. וראיתי משיבים עליה תשובות של הבל מהם שהקשה מזו שאמרנו בסמוך דאי ר"א כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו מגרשה וקאמרי לדבריהם מאי קושיא מתני' בעדי חתימה היא. ופירושה ברור דקא סלקא אדעתא דכי היכי דר"מ בעי חתימה לשמה משום דעדי חתימה כורתין ה"נ בעי ר"א נתינה לשמה משום שעדי מסירה כורתין והא דכתב רחמנא לה לשמה לר"א לאו אכתב בלחוד קאי דהוא כתיבת הגט שאין כריתות אלא בעדי מסירה הלכך אוכתב ונתן קאי וכשם שצריך כתיבה לשמה לר"א אפי' כשיש שם עדי חתימה משום דליכא למימר דהאי וכתב אחתימת עדים בלחוד הוא שהרי פעמים שאין העדים חותמין על הגט כך בעי נתינה לשמה מפני שפעמים שהוא נמסר בעדי מסירה וקרא לאו לצדדין כתיב אלא כל שהוא עושה כריתות בעולם צריך לשמה לעולם דאפי' יש שם עדי חתימה צריך לשמה בנתינה כשם שצריך לשמה בכתיבה דלה לשמה אוכתב ונתן קאי ומהתשובה שהשיב אביי אתה למד דאמרי' אימור דבעי ר"א כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי אפי' ליכא עדי חתימה אלמא לר' ירמיה מסירה ככתיבה וצריכין לשמה אפי' יש שם עדי חתימה והיינו דמקשינן ומפרקינן בפ"ק ר"א חתימה לשמה לא בעי דהא כי יהיב לה בפני שנים יהיב לה והוו להו עדי מסירה וכרתי ומסקינן כי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דא"ר אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול וה"נ משעת חתימה פסול חיישינן דלמא מסר לה בלא עדי מסירה דעדי חתימה נמי כורתין וחתימה זו שהיא שלא לשמה אינה כורתת. עוד השיבו מזו שאמרי' בפ' התקבל קבל למה לי הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ואמאי צריכה כת זו לסמוך על עדים החותמין בגט מפני תקון העולם. גם זו אינה תשובה שכבר אמר רבינו הגדול ז"ל דלכתחלה בעינן עדי מסירה שמא יערער עליה הבעל ולא יזדמן לקיימו

בחותמיו ועוד א"נ אין צריכין כלל כך שנה ר"א האשה שאמרה התקבל לי גיטי וקבל לה גט בלא עדי חתימה שצריכה שני כתי עדים ומה קושיא יש בזו הקושיא ודאי אינה כלום אלא שהם טעו בפי' השמועה שהרי כבר העלו בגמ' שאילו רצה לקיים וליתנו לה אינו צריך לאותן עדים לא הצריכו אותן אלא כשרצה השליח לקרעו ושתגרש בקבלה שלו מיד ועל זה הקשו קבל למה לי כלומר תביא הגט בחותמיו לבד ויתירוה בקבלתו של שליח כשם שמתירין אותה בקבלה שלה דכשם שהאשה שהיה גיטה יוצא מתחת ידה אינה צריכה עדים של קבלה כך זה משיעשה שליח שלה והרי גיטה בידו אינו צריך לעדי קבלה אלא ב"ד מתירין אותה [כשיוצא] מתחת ידו ופריק הא מני ר"א היא ומתני' הכי קתני האשה שאמרה התקבל לי גיטי ואין שליח רוצה לקיים גיטה עד שיביאנו לידה צריכה ב' כתי עדים א' שיאמרו בפנינו אמרה וא' שיאמרו בפנינו קבל ואינו צריך לעדי חתימה ולדברי ר"מ צריכין הן ג' כתי עדים א' של אמירה וא' של חתימה ואחת שהביא אותו בפני ב"ד וקרעו לאחר שנתקיים בחותמיו שאילו קרעו בינו לבין עצמו אין הקרעים ראיה שמא נמלך הבעל שלא לגרש ומצא זה קרוע באשפה דאפי' ביד האשה עצמה אינה ראיה כדאמרי' בפ"ק דמציעא וכי תימא דקרעי ליה לגיטא אמרה בעינא לאינסובי ביה ואיתא בהכותב. וזה פי' אותה שיטה על נכון ומאליה נסתלקה הקושיא של הבל שנתלו בה לומר דר"א מצריך עדי מסירה לעולה וכבר הזכרנו כל הראוי להזכירו מדברי החולקים על רבינו ז"ל בזה ותירצנו הכל כהוגן עם מה שהכרענו הדבר בראיות גמורות ועם הודאת הר"ר אברהם ז"ל שהוא מודה בדיננו ויצאה מסכת שלנו בשלום ושלוה על כל עמו ישראל אמן:

כתוב בהלכות והלכה כר"א בגיטין ונמצאת הגהה בקצתן והלכה כר"א אף בשטרות משום דההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי וכו':

השיב הרב ז"ל כתב הרב ז"ל אע"פ שכולן השוו שאין הלכה כר"א בשטרות חוץ משמואל הלכה כמותו אף בשטרות מההיא מעשה דסנהדרין ואני אומר אם קבלה נקבל ואם סברא יש תשובה גדולה דהא דאמרי כולהו אמוראי בשטרות לא. משום דההוא שטרא ל"ל קלא וכעדות על פה היא ודוקא בשטרי הלואה ובשערי מקח וממכר דאית בהו אחריות ולגובייא קיימא וצריכי לקלא אבל מתנה דלמקנא בעלמא היא ולא לגובייא קאי הו"ל כגיטא ובכל אחר מתנה הרי היא כגט ותדע עוד כי הוא עצמו כתב בפ' גט פשוט בענין הוציא עליו כתב ידו הוחזק כתב ידו בב"ד מהו א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מבני חורין וכתב זאת הסוגיא ופירש אותה נראה כי היא עיקר והתם אותיבו עליה דר' יוחנן ממלתא דר"א ושני להו שאני התם דאיכא כתובה

ומשעת כתובה שעבד נפשיה אלמא אין הלכה כר"א בשטרות שהרי הוחזק כתב ידו בב"ד דאיכא עדי מסירה ועדיף נמי מעדי מסירה דהא אסהיד אחתימות ידיה בבי דינא ומסר ליה שטרי באפי בי דינא ואפ"ה לא גבי ממשעבדי ולפום האי סוגיא למאי דמוקי לה ר' יוחנן משמע דר"א גופיה לא אמר בשאר שטרות אלא בפרעון כתובה בלחוד משום דאיכא שטר כתובה אבל היכא דליכא שטר כתובה לא גביא בגט שאין עליו עדים כלל מיהו להיא סוגיא דהכא משמע דר"א דאפי' בשאר שעדות נמי אמר וגובה מנכסים משועבדים דקתני באותו גט קאמר אע"ג דליכא שטר כתובה סוף דבר אם דברי ר' יוחנן דהתם הלכה הם כבר שמענו שאין הלכה כר"א בשטרות. ע"כ דברי הרב. ואלו דברי תלמיד:

אמר המחבר ואנו מצאנוה לזו תלויה בהלכות וכבר בדקנו אחריהן וזכינו ההלכה לנסחא ישנה מוגהת מכתיבת ידי המחבר זצ"ל וכך היה כתוב בה תחלה והלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות וחזר ומחק ולא בשטרות והניח הדבר בסתם כר"א בגיטין וזהו עיקר נוסח ההלכה וסוף דבר בזו ההגהה אם קבלה נקבל ואם אינה מדברי רבינו ז"ל היא תשובה גדולה דלכולהו אמוראי דאמרי בגיטין אבל לא בשטרות אפי' בשטרי קנייה דלית בהו אחריות קאמרי כגון שטרי מקח וממכר ושטרי מתנות דהא תלמוד מקראי דירמיה קא גמרי דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים והתם דמקנא ממש הוא ולאוקומי ארעא בידיה ולא לענין שעבוד אחריות וראיה לדבר מזו שאמרו בב' שטרות היוצאים ביום א' דרב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני עדיף והוינן בה ומי מצית מוקמת לה לרב כר"א והא א"ר יהודה אמר רב הלכה כר"א בגיטין ושמואל אמר אף בשטרות מכלל דרב סבר בשטרות לא אלא מחוורתא רב כר"מ ושמואל כר"א שמעינן מיהא דאפי' בשטרי קנייה לרב עדי חתימה קונין לו ולא עדי מסירה דהא התה בשטרי קרקעות הוה ולמקנא ממש וליתא בשטרי שעבוד ולענין גוביינא כלל כדפריש בה רבינו הגדול התם וא"נ איתא אף בשטרי הודאות והלואות מ"מ מימר קאמרי בכולהו שטרות חולקין משום דעדי חתימה כרתי ולא אפשר דקדים חד אחבריה דעדי מסירה לא כרתי בהו אלמא לית ליה לרב עדי מסירה בשטרות ואפי' בשטרי מתנות דלמיקנא ממש נינהו הלכך ההוא מתנתא דסנהדרין דאמר רב יוסף זיל קנייה בעדי מסירה וכר"א ודאי כשמואל אתיא מיהו אנן לא מכרעא לן למיפסק בה הלכה דלא עדיפא דרב יוסף מדרב ור' יעקב בר אידי א"ר יהושע ב"ל ור"י בר חנינא אמר ר"ל וחברינו הבקיאין בדבר הלכה ותלמידי רבינו ורבין אר"א ומסקנא דשמעתין הוא ועוד דהתם משום דסבר רב יוסף הלכה כר' יוסי דמתניתין דמכשר (בגיטין) [בגיסי] אע"ג דמספק עליה אביי

דלמא כר' יוסי דברייתא מש"ה א"ל למיסמך אדר"א דכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק הלכך לא גמרינן מינה למדחא פסקא דאשלי רברבי דאיתמר בהדיא כגיטין אבל לא בשטרות אלא דקשיא לן הא דאמר רבא לענין שטרא פרסאה דמסרי' ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי והוינן ביה נמי א"ה אפי' ממשעבדי נמי ומפרקינן לית ליה קלא ומשמע דבשטר דישראל אית ליה קלא לגבי מסירה ומגבינן ביה אפי' ממשעבדי מ"מ השטר כשר אלמא הלכה כר"א אף בשטרות ורבא בתרא הוא ואיכא למימר דשטרא פרסאה הוא גופיה כשר (הוא) דאמרי' בזוזי [דיהיב] קמייהו קני ושטרא ראיה בעלמא הוא אלא משום דחשידי ודלמא לא יהיב קמייהו כלום ושיקרא הוא מש"ה בעינן ערכאות של עובדי כוכבים וכיון דמסר ליה שטרא באפי ישראל הא אודו קמייהו דקושטא חתום פרסאי וזוזי שקיל מיניה והו"ל כשל ערכאות של עובדי כוכבים לבני חרי אבל לא למשעבדי לפי שאין השטר בעצמו כשר והודאה של עדי מסירה אינה עושה אלא מלוה על פה. עוד קשה עלינו מזו שאמר בפ' מי שהיה נשוי רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא חולקין כר"מ ושודא כר"א וקי"ל הלכה כשמואל דר"נ דהוה דיינא עבד בהו שודא וכשתאמר שאין הלכה כר"א בשטרות קשיא הלכתא אהלכתא וזו שאלה קשה על דעת רוב הפוסקים הגאונים שפוסקים כר"א בגיטין ולא בשטרות ותשובת שאלה זאת שכשאמרו בגמ' דלר"מ חולקין וליכא שודא אלא לר"א לא נאמרה שיטה זו אלא לדברי האומר עדיו בחתומיו זכין לו דשמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא דודאי כיון דעדיו בחתומיו זכין הרי שתיהם כאילו נחתם בשעה אחת אפי' מסר וחזר ומסר שניהן קונין משעת חתימה שהיא לשניהם כאחד ושניהם זוכין כאחד מאי אמרת שמא כתב ומסר לראשון ואח"כ כתב לשני דינא דחלוקה שכיחא טפי וטפי והלכך לר"מ חולקים ושמואל כר"א וכיון דעדי חתימה אין כורתין ביניהן לשעות הו"ל כשטר שאין עליו עדים דעדי מסירה כורתין בו ומי שנמסר לו תחלה בו ביום קנה ומסתמא ביומן נמסרו שניהן (דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה) מאי אמרת שמא לשניהם מסר כאחד דינא דשודא שכיחא טפי אי נמי דכל היכא דמצינן למימר או כולה דמר או כולה דמר עדיפא לן למעבד שודא וכיון דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפי' לר"מ איכא למעבד שודא שהרי בשעה שכתב להם לא קנו כלום ומשעה שמסר להם הוא שקונין הלכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה וזו עצה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ואפי' לפסוק כר"א בשטרות שהרי על כרחנו אפי' לדברי ר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומהר בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתב שעות ואפי' כתב שבוע או

שנה וכיון שהוא קונה מיד היאך אפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומהר לשני ערבית שקנה שני כלום ואפי' קדמה כתיבת שטרו לשל ראשון והלא כתיבה אינו זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמהר לו קנה והלכך אפי' לר"מ איכא למיעבד שודא וכדפרישית הרי טרחנו לקיים הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות לפי שהיא סברא המתחוורת בשמועה זו ואין דעתנו מקבלת לדחות הלכה פסוקה ומסקנא דשמעתא דאיתמר בדוכתא גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא והוא דעת הגאונים ושל רבינו הגדול ז"ל הנמצא בנוסחי הלכות שלו ויש מקיימין הלכה כר"א בכל השטרות ומסלקי מעליהם כל דקדוקי שמועות שכתבנו ומ"ש הרב ז"ל מן הסברא שבפ' גט פשוט כבוד הרב יהא מונח במקומו שגירסא משובשת כתב דל"ל גובה מנכסי המשועבדים דקאמר ר"א דוקא בגט ומשום דאיכא שטר כתובה דהיכי קתני וגובה מנכסים משועבדים וכי בגט היא גובה ומזמן הגט היא גובה והלא מזמן נישואין שלה היא גובה ואפי' בעדי גירושין ומדתנן אע"פ שאין עליו עדים כשר ודאי שגובה כתובתה אבל הגירסא הנכונה שבספרי ספרד ובפי' ר"ח ז"ל ורב יוסף הלוי בן מיגש ז"ל שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה ולגי' הרב ז"ל כתיבה בכתובה נתחלפה לו ופי' הענין קא מקשינן עליה דר' יוחנן מגובה מנכסים משועבדים דר"א דאלמא כל היכא דאיכא סהדי דידעי בשטרא גובה מן המשועבדין אע"ג דלא חתימי אמלוה (אלמוה) ולפום מאי דכתבינן לעיל לאו משום דהלכה כר"א אלא על דרך ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל איכא שטר בחתימה אפי' לרבנן גובה דהא אית להו קלא ופריק שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה פי' דמתני' לענין גט חוב כיון שכתב לו הריני חייב לך מנה שלויתי ממך בשטר זה והעמיד עליו עדים ומסרו בפניהם כדי שיהיו עדים שלוה ממנו שעבודי שעבד נפשיה למלוה בשטר ועדים אבל הוחזק כתב ידו בב"ד לא העיד על עצמו בב"ד שלוה שלא על מנה שבשטר הם מעידין אלא על חתם ידו הם מעידין והטעם הזה נכון וברור והוא מוכיח על הגירסא שהיא כמו שכתבנו באמת: תם ונשלם ספר הזכות בס"ד